

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Kronobergs län - ur ett livsmedelsperspektiv

– En förstudie till Kronobergs läns livsmedelsstrategi

Kronoberg County - from a food perspective

– A feasibility study to Kronoberg County food strategy

Carin Svensson

Kronobergs län - ur ett livsmedelsperspektiv

- En förstudie till Kronobergs läns livsmedelsstrategi

Kronoberg County - from a food perspective
- A feasibility study to Kronoberg County food strategy

Carin Svensson

Handledare: Katarina Pettersson, Sveriges Lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Malin Beckman, Sveriges Lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0797

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2016

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Livsmedelsstrategi, Samverkan, Kronobergs län, Livsmedelskedja, Hållbar utveckling, Governance

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning/Abstract

I en värld som hela tiden står i förändring och där livsmedel är en stor del i människors vardag, blir det extra viktigt att ha en plan kring ett lands mål och riktlinjer med nationens livsmedelsproduktion.

I en kris i form av naturkatastrof, krig eller epidemier kan det bli så att Sverige måste försörja sig självt gällande livsmedel. Regeringen har därför tagit ett beslut om att arbeta fram en nationell livsmedelsstrategi. Denna strategi ska utgöra en plan för att öka och utveckla livsmedelskedjan i Sverige. Allt ifrån själva produktionen till att skapa fler arbetsmöjligheter och företag inom livsmedelsnäringen.

I och med att det har påbörjats ett arbete kring en nationell livsmedelsstrategi har också intresset ökat på en allt mer lokalnivå. Ett av de län som har valt att också påbörja ett arbete lokalt är Kronobergs län. I dagsläget finns det inga krav eller riktlinjer från regeringen att det ska skapas livsmedelsstrategier på lokal nivå. De lokala satsningarna har gjort på eget bevåg.

Kronobergs län har alltså i samarbete med LRF Sydost och Region Kronoberg bestämt sig för att arbeta fram en lokal livsmedelsstrategi i länet för att utveckla livsmedelskedjan, få fram fler jobb och stärka näringen i helhet. Det finns förhoppningar om att också stärka anknytningen till Kronoberg genom livsmedel.

Denna uppsats ger en bakgrundsanalys av länet inför ett framtida arbete under våren 2016 med den lokala livsmedelsstrategin för Kronobergs län. Uppsatsen ger en översikt över hur livsmedelskedjan i länet ser ut, allt ifrån primärföretagandet, förädling, handel/ butik och till konsument. Vilka strategier och vilka mål inom livsmedel som det redan finns i länet idag behandlas också.

I diskussionen ges förslag på möjliga satsningar och hinder som det framtida arbetet kan behöva ta hänsyn till. Uppsatsen diskuteras och analyseras med hjälp av governance och samverkansperspektiv. Detta på grund av att det är många aktörer i livsmedelskedjan som ska samarbeta och förhoppningsvis arbeta mot gemensamt satta mål i framtiden.

Nyckelord: Livsmedelsstrategi, Samverkan, Kronobergs län, Livsmedelskedja, Hållbar utveckling, Governance.

Abstract

In a world that is constantly changing and where food is a big part of people's everyday lives, it becomes particularly important to have a plan for a country's goals and guidelines for the nation's food production.

In the case of a crisis, like a natural disaster, war or epidemics, it would likely be important for Sweden to be able to be self-sufficient in food production. The Government has therefore taken a decision to develop a national food strategy. This strategy will form a plan in order to increase and develop the food chain in Sweden. It will include everything from production to create more job opportunities and companies in the food industry.

This strategy also needs to be anchored at increasingly lower levels, within the counties and municipalities.

Kronoberg County, in cooperation with LRF Sydost and Region Kronoberg, decided to develop a local food strategy in the county to expand the food chain and produce more jobs and strengthen the industry as a whole.

This essay provides a background analysis of the county for future work with the local food strategy of Kronoberg during the spring of 2016. The essay provides an overview of the food chain in the county, from primary production, processing, trade /retail and consumption. It is also discussed what strategies and goals for the food production that already exist in the county today.

In the discussion, suggestions are given for possible investments and obstacles that the present and future work may need to take into account. The essay is discussed and analysed with the help of governance and cooperation perspectives . This is due to that there are many actors in the food chain, and these will hopefully cooperate and work towards common goals set in the future.

Keywords; Food Strategy, Collaboration, Kronoberg, The food chain, Sustainability, Governance.

Innehållsförteckning

1 Inledning	7
2 Syfte & Mål	9
2.1 Avgränsningar	10
3 Bakgrund	11
3.1 Livsmedelskedjan	11
3.2 Sveriges livsmedelsstrategi	12
3.3 Kronobergs livsmedelsstrategi	13
3.4 Hållbara livsmedel	13
3.4.1 Närproducerat	14
3.4.2 Ekologiskt	15
3.5 Kronobergs län	16
4 Metod	17
4.1 Innehållsanalys	17
4.2 Genomförande	18
5 Teori	21
6 Tidigare studier	23
6.1 Kalmar	23
6.2 Södermanland	24
6.3 Slutsatser av tidigare studier	24
7 Kronobergs livsmedelskedja	26
7.1 Primärproduktion	26
7.2 Förädling	28
7.3 Handel & Restaurang	28
7.4 Konsumenter	29
7.5 Analys av Kronobergs läns livsmedelsförutsättningar	30
8 Livsmedelskedjans aktörer och deras strategier, visioner och mål	34
8.1 Primärproducenter	34
8.2 Förädling, restaurang & handel	35
8.3 Offentliga kök och restauranger	36
8.3.1 Alvesta	36
8.3.2 Lessebo	37
8.3.3 Ljungby	37
8.3.4 Markaryd	38
8.3.5 Tingsryd	38
8.3.6 Uppvidinge	38
8.3.7 Växjö	39
8.3.8 Älmhult	39
8.3.9 Region Kronoberg/ Landstinget	39
8.4 Enskilda konsumenter	40
8.5 Analys av olika aktörers strategier och visioner	40

9	Tankar & slutsatser för framtida arbete	43
9.1	<i>Livsmedelskedjan</i>	43
9.2	<i>Governance och samverkan</i>	44
9.3	<i>Möjliga lösningar</i>	47
10	Slutsats	50
	Referenser	52
	<i>Litteratur/ rapporter/ offentliga utredningar</i>	52
	<i>Internet</i>	54
	<i>Personliga möten/ konferens</i>	56

1 Inledning

Det har skett en omfattande globalisering inom livsmedelsproduktionen under en kort tid. Detta har gett oss möjlighet att ta del av världen på ett helt annat sätt än tidigare. Mat transporteras världen över och det gör det möjligt för oss att kunna äta kulinariska och exotiska rätter hemma i våra egna kök. Det är inte längre bara de svenska varorna som erbjuds på marknaden. Förr var det oftast så att den mat som serverades var lätt att koppla samman med det område man var bosatt i (KRAV, 2015a). Denna globalisering har också gjort att de lokala varorna kommer i allt mer skym undan och det är inte alltid värdet av det närproducerade varorna kommer fram tydligt ut till konsumenterna.

Mat blir en allt större del i människors vardag där hälsa och miljö många gånger står i fokus. Mat och livsmedel har en mycket större roll i samhället än vad många kan tro. Det är inte bara i matbutiken och på restaurangen som maten finns, det finns många andra aktörer inom livsmedel som inte alltid syns.

Livsmedelskedjan brukar delas upp i fyra stycken delar: primärproducenter (jordbruket), förädling (tillverkningsindustri), handel (butik/restaurang) och konsumenter (Olofdotter, Gullstrand & Karantininis, 2011:4). Indelningen av kedjan är väldigt grov, men det ger en bild av hur livsmedel hanteras fram tills att de äts. Livsmedelskedjan gör det också enklare att förstå hur de olika delarna behöver integrera med varandra. I många fall kan livsmedelskedjan också bli kortare eller längre, exempelvis vid import/export.

Livsmedelskedjan sysselsätter även många människor runt om i landet. Bara restaurangbiträden och kockar sysselsätter mer än 60 000 människor i Sverige och är en av de största yrkesgrupperna i landet (SCB, 2015c).

Många olika aktörer ifrån livsmedelskedjan kommer behöva samverka. Det svåra är att det finns olika strategier och mål hos de olika aktörerna som behöver sammanfogas. Exempelvis: affärsplaner, miljömål, eller kostnadseffektivitets- strategier. Det är lätt att strategier och visioner går emot varandra och ett samarbete kan då försvåras. Det finns även olika lagar och kontroller som styr, vilket innebär att man som aktör inte alltid kan arbeta på det sätt man vill.

För att kunna förbättra livsmedelskedjan och få den svenska livsmedelsbranschen att utvecklas, har regeringen tillsatt en utredning för att göra en svensk livsmedelsstrategi. Denna strategi har som syfte att stimulera den svenska matproduktionen och på så sätt också kunna skapa allt mer sysselsättning inom livsmedelsnäringen (Rydhmer, 2014:13).

Kronobergslän vill också förbättra förutsättningarna för livsmedelsföretagandet i länet och har därför bestämt att genomföra en egen lokal strategi. Det finns inga förordningar eller tillvägagångssätt som är bestämda av regeringen gällande de lokala strategierna. Arbetet på den lokala nivån görs efter egna önskemål och arbetssätt. Däremot så finns den svenska livsmedelsstrategin med i bakgrunden som inspirationskälla.

Under våren 2014 bestämde sig länsstyrelsen i Kronobergs län i samarbete med Region Kronoberg och LRF Sydost att arbeta fram en lokal livsmedelsstrategi för länet. Ett arbete som kommer göras i samråd tillsammans med flertalet aktörer från hela livsmedelskedjan.

Livsmedelsstrategin i Kronobergs län har syftet att få ett bättre samarbete mellan stad och landsbygd, få en hållbar tillväxt i hela livsmedelskedjan och främja en grön tillväxt och på så sätt öka livsmedelsproduktionen i länet.

Denna uppsats är bakgrundsmaterial till ett parallellt pågående strategiarbete och ska ge en överblick av de förutsättningar som finns i länet gällande livsmedel och också se vilka strategier och visioner som redan finns i länet: hos kommuner och olika aktörer ifrån kedjan. Detta för att ge en inblick kring möjligheter för samverkan aktörer emellan.

Min roll i arbetet kring Kronobergs läns livsmedelsstrategi är att ta fram ett bakgrundsunderlag kring hur länet ser ut idag inom livsmedelsnäringen. Jag sitter med på möten och i en arbetsgrupp som ska arbeta fram livsmedelsstrategin under våren 2016. I mitt parallella arbete med uppsatsen har jag mött den problematik som kan uppstå vid samverkan men också vilka möjligheter som finns. Dessa intryck kommer också vara en del av uppsatsen.

2 Syfte & Mål

Syftet med denna uppsats är att ta fram ett bakgrundsunderlag till en kommande livsmedelsstrategi som ska genomföras i Kronobergs län under våren 2016. I denna uppsats kommer jag därför att ge en överblick av livsmedelskedjan som finns i Kronobergs län idag. Detta kommer att ge en förståelse om vilka möjligheter och svårigheter det finns för utveckling av livsmedelskedjan i länet.

Jag kommer också ge en överblick, och analys, av de visioner/strategier som redan finns i länet idag hos olika aktörer i livsmedelskedjan. Denna granskning gör jag för att se vilka gemensamma nämnare dessa visioner/strategier har och hur de olika aktörerna då ska kunna mötas i ett samarbete.

Målet är att kunna ge ett bra underlag för att sedan tillsammans med alla aktörer kunna arbeta fram en bra livsmedelsstrategi som länet känner sig nöjd med och kommer kunna arbeta framåt med. Tanken är att Kronobergs livsmedelsstrategi ska vara en strategi som också kommer komma till användning. Den får inte bli ett dokument som sedan inte ger något resultat. Därför krävs ett långsiktigt tänk och en god inställning, de olika parterna emellan.

Det blir viktigt att hitta de olika möjligheterna respektive hindren för att få fram en så välgrundad livsmedelsstrategi och så god samverkan som möjligt mellan de olika aktörerna.

För att nå syftet kommer jag ta hjälp av följande frågeställningar:

- Hur ser Kronobergs livsmedelskedja ut i dagsläget? Vilka är de centrala aktörerna i kedjan?
- Vad har de större centrala aktörerna för strategier och mål för sina verksamheter?
- Vilka är möjligheterna respektive de största hindren för att få till en hållbar livsmedelsstrategi och samverkan mellan olika aktörer?

2.1 Avgränsningar

Livsmedelskedjan i Kronobergs län är både bred och lång. Det finns flertalet aktörer på många olika håll som har ett finger med i spelet.

Jag kommer att lägga fokus på de mest centrala aktörerna och ge en översikt av kedjan mer än djup detaljerad information. Detta på grund av att det finns redan flertalet utförliga rapporter och statistik som gräver djupare i olika delar av kedjan. Mitt uppdrag blir att ge en översiktlig bild.

När det gäller aktörernas strategier krävs det en avgränsning där också. Att granska alla aktörers strategier och visioner ingående kommer inte få plats inom ramen för denna uppsats som har krav på avgränsning. Uppsatsen kommer därför främst att handla om myndigheter och kommuner som finns i länet, då dessa har en stor inverkan på invånarna i länet och når ut till flertalet personer dagligen. Allt från barn på förskolor och skolor till äldre inom äldreomsorgen.

Myndigheter och kommuners bestämmelser är också svåra att snabbt ändra på och blir därför extra viktiga att förhålla sig till. Givetvis kommer även andra aktörers intressen och visioner nämnas, men inte lika ingående.

Arbetet kommer att centreras till den lokala näringen. Det vill säga att, export och import inte kommer finnas med som aspekter i arbetet. Utgångspunkten blir istället att fokusera på hur den lokala försäljningen, utvecklingen och konsumtionen kan förbättras genom de närproducerade varorna i länet.

Viktigt att understryka är att uppsatsens inte syftar till att värdera konventionell produktion i jämförelse med ekologisk. Inte heller hur en krögare bör bedriva sin restaurang. Denna uppsats utgår helt och hållet utifrån Kronobergs läns framtida livsmedelsutveckling och vilka möjligheter som finns utifrån mål om hållbar tillväxt gentemot stad och land samt grön tillväxt och ökad livsmedelsproduktion.

3 Bakgrund

I detta avsnitt ger jag en bakgrund om vad Sveriges livsmedelsstrategi handlar om och hur man kopplar samman den med olika län och regioner. Jag ger även en mindre bakgrundssammanställning av Kronobergs län: vad som finns i länet och dess förutsättningar geografiskt, invånarmässigt och näringslivsmässigt. Detta för att ge en bakgrundsbild till de åtgärder som sedan kan behöva genomföras för att få en starkare, långsiktig och hållbar livsmedelskedja i länet.

3.1 Livsmedelskedjan

Livsmedelskedjan kan delas upp i fyra olika delar: - Primärproducenter, förädling, handel och konsumenter. Indelningen av kedjan är väldigt grov, men det ger en klarare bild av hur livsmedel transporteras och hanteras från odling till att det ska ätas (Olofdotter, Gullstrand & Karantininis, 2011:4).

En livsmedelskedja är allt ifrån enkel. Den kan se ut på många olika sätt. Ibland så varan direkt ifrån en primärproducent till konsument och andra gånger är det över 20 steg, speciellt när import och export är inblandat (Olofdotter, Gullstrand & Karantininis, 2011:4).

Det finns många aktörer som har en inverkan på något sätt i hela distributionsledet. Det finns inte direkt någon organisation, myndighet eller liknande som arbetar eller har begrepp om hela kedjan (Westberg, 2005:12f).

Primärproducenter, konsumenter, forskning, utbildning, handeln, restauranger, åkerier, industri med mera är alla viktiga delar i kedjan och de är beroende av varandra. Samtidigt finns det en konkurrens emellan då det finns krav på vinst och förtjänst (Westberg, 2005:13f).

3.2 Sveriges livsmedelsstrategi

I budgetpropositionen för 2015 står det

”Regeringen ser en långsiktig livsmedelsstrategi som en viktig pusselbit för att öka livsmedelsproduktionen i Sverige, stödja svensk och miljöinriktad mat-konsumtion och skapa sysselsättning på svensk landsbygd. En sådan strategi ska omfatta hela värdekedjan, från primärproduktionen till konsument ” (Regeringen 2014:71).

Bakgrunden till en svensk livsmedelsstrategi startades egentligen redan under våren 2013. Det var då regeringen tillsatte en utredning angående konkurrenskraften i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring. En utredning som sedan offentliggjordes den 1 mars 2015. Anledningen till att man startade konkurrenskraftsutredningen (KKU) var för att få en bättre översikt av Sveriges gröna näringar och livsmedelsproduktion. Regeringen har länge vetat att livsmedelsproduktionen sysselsätter många människor i Sverige och att det finns många starka och viktiga fördelar med att den ska fungera. Samtidigt finns det en stor konkurrens utifrån när det kommer till livsmedel och jordbruk. Sveriges livsmedelsnäring är inte alla gånger effektiv och saknar kompetens inom vissa områden. Konkurrenskraftutredningen kom därför till för att samla in kunskap om de brister och utmaningar som finns, för att sedan gå vidare med strategier för att på bästa sätt stärka Sveriges livsmedelskedja (KKU, 2015:4ff).

När konkurrenskraftutredningen hade offentliggjorts startade även arbetet med Sveriges livsmedelsstrategi. En strategi där tanken är att Sveriges matproduktion ska öka och att efterfrågan på den svenskt producerade maten ska bli större. Strategin ska rikta sig från primärproducenterna, livsmedelsindustrin, restauranger, handel och till sist konsumenterna. Det vill säga hela livsmedelskedjan. Strategin är fortfarande under utredning och är tänkt att vara klar våren 2016 (Regeringen 2014:74).

Sveriges självförsörjningsgrad är också en viktig del i strategi arbetet. Innan Sverige gick med i EU kunde Sverige försörja sig själv med livsmedel upp till 75 %. Efter EU- inträdet har självförsörjningsgraden sjunkit. Självförsörjning är viktigt vid krissituationer. I en värld som hela tiden är under förändring finns det risk för krig, extrema väderförhållanden och sjukdomsepidemier. I sådana fall är det extra viktigt att Sverige har en så bra livsmedelsgrund som möjligt (Rydhmer, 2014:21). Det behövs alltså en strategi för hur Sveriges livsmedelsproduktion ska kunna säkerställas på många olika nivåer. Både för

företagandet i sig, arbetstillfällena och i förebyggande syfte vid olika tänkbara kriser.

För att en nationell livsmedelsstrategi ska kunna appliceras behöver det också arbetas med samma frågor på lägre nivåer. Detta för att kunna få en så bra förankring som möjligt runt om i landet. Det finns ännu inget krav på lokala livsmedelsstrategier utifrån regeringen, däremot en rekommendation till Sveriges län (Rydhmer, 2014:13).

3.3 Kronobergs livsmedelsstrategi

Kronobergs livsmedelsstrategi är precis i början av ett stort arbete som kommer sträcka sig till och med våren under 2016. Det är många aktörer som ska samråda och det är ett stort arbete som ska genomföras. I dagsläget har det bildats en styrgrupp och en arbetsgrupp där det finns representanter från länsstyrelsen, Region Kronoberg och LRF Sydost. Det är LRF Sydost som har varit allra mest drivande i frågan då de redan har varit med och arbetat fram Kalmar läns livsmedelsstrategi (Möte 1, 2015).

Styrgruppen och arbetsgruppen har tagit fram ett syfte, men som fortfarande kan komma att förändras under arbetets gång. Syftet presenteras i Bilaga 1.

I den livsmedelsstrategi som ska tas fram är tanken att sätta upp mål för länets livsmedelsnäring och också komma fram till olika satsningar i länet. Det är främst kommuner och myndigheter som kommer vara de som ska arbeta efter livsmedelsstrategin med olika satsningar och innovationer. Men det finns också förhoppningar att de privata företagen och konsumenterna vill vara med och nå de kommande uppsatta målen och åtgärderna som ska göras (Möte 2, 2015).

Min uppgift i arbetet med livsmedelsstrategin är att först ta fram detta bakgrundsmaterial. Samtidigt sitter jag med i arbetsgruppen som har bildats och tanken är att jag ska arbeta vidare med livsmedelsstrategin under våren 2016. Det har varit ett parallellt arbete med uppsatsen och Kronobergs livsmedelsstrategi. Där har jag kunnat ta in de dialoger som sker och även bli allt mer insatt i hur arbetet struktureras och vilka hinder vi har mött och kommer möta under arbetets gång.

3.4 Hållbara livsmedel

Ett av de viktigaste nyckelorden i Sveriges livsmedelsstrategi är hållbarhet. Den nationella livsmedelsstrategi som ska arbetas fram har

syftet att stärka och utveckla Sveriges matproduktion samtidigt som den ska skapa mer sysselsättning och ge hållbar tillväxt i hela landet (Regeringen, 2015). Hållbarhetsaspekterna kommer därför också vara viktiga inslag i den lokala livsmedelsstrategi som ska arbetas fram i Kronobergs län.

För att genomföra en så bra livsmedelsstrategi som möjligt handlar det om att få hållbarhet i alla led (Rydhmer, 2014:7). Allt ifrån jordbruket till industrin och konsumtionen.

Hållbarhet och hållbar utveckling fick sitt genomslag i Brundtlands-kommisionen (1987) som var ett världskommisionsarbete för miljö och utveckling. I denna rapport skrevs det om de tre komponenterna social, ekonomisk, och ekologisk hållbarhet. Dessa tre komponenter måste samverka för att inte äventyra jordens miljö och klimat (FN, 2012).

En stor del av de växthusgaser som människan släpper ut är i samband med livsmedelskedjan. Det finns insatser man som privatperson och samhälle kan göra för att minska dessa utsläpp. Det kan handla om att minska svinn, äta mer närproducerat och ekologiskt och tänka på vart maten kommer ifrån. Mycket av forskningen som har gjorts pekar också på att vi behöver äta mindre kött och speciellt fundera över vad det är för något kött vi stoppar i oss (Lööv et al., 2013:46f).

Djuren som vi äter skapar både jobb och öppna landskap. Det svenska köttet anses vara bättre utifrån en hållbarhetssyn än annat kött världen över. Sverige har stränga lagar och kontroller och det är en kortare transportsträcka från producent till konsument. Ekologisk produktion är också ett annat bra hållbarhetstänk som inte påverkar vårt klimat på samma sätt som den konventionella odlingen (Lööv et al., 2013:16f).

Både närproducerat och ekologiskt kommer att stå i fokus under arbetets gång. Det är främst de lokalt producerade varorna, det vill säga produktion och förädling i länet som kommer att stå i fokus och anses som hållbart livsmedel i den lokala livsmedelsstrategin för Kronobergs län (Möte 1, 2015)

3.4.1 Närproducerat

Det finns ingen direkt officiell förklaring eller riktlinje kring vad närproducerat är. Föreningen LivsmedelSverige har gjort en definition angående närproducerat:

“mat som produceras, förädlas och konsumeras inom ett visst område där avsändaren framgår tydligt” (KRAV, 2015a).

Många gånger handlar det om att formulera och bestämma själv hur långt det närproducerade ska stäcka sig. Det kan handla om livsmedel i samma by, kommun, län eller kanske till och med inom en landsdel (KRAV, 2015a).

Närproducerat ger inga indikationer om användningen av konstgödsel och bekämpningsmedel. Däremot ska de följa de svenska lagkraven när det kommer till djurhållning och besprutningskrav (KRAV, 2015a).

Varför ska man då välja närproducerat livsmedel? Det finns i grunden många argument till varför den närproducerade maten är ett av de bästa alternativen. Bland annat har Sverige god tillgång på vatten vilken inte alla länder som producerar mat har. För att kunna upprätthålla en god biologisk mångfald är det viktigt att ta hand om den jordbruksmarken som finns. Om de lokala aktörerna inte gynnas så kommer också mycket jordbruksmark att växa igen. Genom att gynna de lokala aktörerna bidrar man också till fler arbetstillfällen i länet/kommunen där man bor och gynnar också Sveriges självhushållningsgrad (Jordbruksverket, 2010:14).

I arbetet kring Kronobergs livsmedelsstrategi finns det inte heller en självklar formulering kring vad det närproducerade är. Tanken är inte att förbjuda samarbete över länsnivå. Att samarbeta med ett företag i grannkommunen som ligger utanför länet kan vara minst lika hållbart som att transporter varor över hela länet, som då också kanske har en längre körsträcka. Det viktigaste med strategin är att värna om företagandet och näringslivet på en lokal nivå (Möte 2, 2015).

3.4.2 Ekologiskt

När något sägs vara ekologiskt ska de vara märkt med EU-ekologiskt eller den svenska märkningen KRAV. KRAV är snäppet hårdare när det kommer till djuromsorg, klimat- och socialhänsyn än vad den EU-ekologiska märkningen är (KRAV, 2015a). Exempelvis har de krav på att grisar i ekologisk produktion ska få möjlighet till att vara utomhus.

De båda märkningarna står däremot för att inga bekämpningsmedel används och inte heller konstgödsel. Utsläppsmässigt har den ekologiska odlingen en lägre andel än vad den konventionella odlingen har. I och med att det inte används konstgödsel i ekologisk odling försvinner den energi som krävs för att tillverka konstgödsel. Det binds även mer kol i marken i de ekologiska jordarna än vad det gör i de konventionella (KRAV, 2015a).

I en jämförelse mellan ekologiskt och svensk konventionellt jordbruk är ändå inte skillnaderna i klimatpåverkan speciellt stora om man räknar per kg produkt. Detta på grund av att den ekologiska produktionen ger allt mindre skördar. Egentligen är inte debatten mellan konventionellt och ekologisk så viktig i klimatdebatten. Det finns däremot andra värden med ekologiskt. Många gånger pratar man om en giftfri miljö och en bättre djurvälstånd som också är viktiga i ett hållbarhetstänk (Unell, 2013:10).

3.5 Kronobergs län

Kronobergs län tar upp två procent av Sveriges yta och länets invånare är cirka två procent av Sveriges totala befolkning. Det ligger i Småland, i de södra delarna av Sverige. Länet är uppdelat i åtta kommuner: - Ljungby, Markaryd, Älmhult, Tingsryd, Alvesta, Växjö, Uppvidinge och Lessebo. Växjö kommun är den största kommunen invånarmässigt och Växjö är den också den största staden i länet (Länsstyrelsen, 2015a).

I Kronobergs län bor det 189 129 människor (*31 december 2014*) (SCB, 2015b). Länets totala landareal är 842 400 ha och har en total vattenareal på 96 000 ha (SCB, 2015a). Jordbruksmarken i länet är på totalt 48 656 ha (2010) och skogsmarken består av 661 000 ha (2010) (SLU, 2015:57).

Kronobergs län kopplas ofta samman med glasriket, möbelriket och skogen i första hand (Länsstyrelsen, 2015a). Det kanske inte alltid är livsmedel som är den första kopplingen som görs när man tänker på Kronoberg.

När det kommer till mat och livsmedel har det däremot länge funnits förhoppningar i länet om att det ska satsas mer på mat. De senaste åren har dessa önskemål blivit allt mer till en verklighet. Under 2015 blev Växjö kommun utsedd till Sveriges mathuvudstad genom deras matmässa (Matsmåland, 2015a). Varje år sedan 2009 arrangeras det en matmässa i Växjö. Under matmässan 2015 kom det upp emot 55 000 besökare och det var över 100 utställare på plats (Matsmåland, 2015b). Tanken är att skapa matens svar på Almedalen. I och med utmärkelsen ser Kronobergs län möjligheten att utveckla länet ännu mer inom livsmedel och satsa på att synliggöra länets mathantverk och intresse, nu när länet redan är i blickfånget (Länsstyrelsen, 2015b).

4 Metod

Här presenterar jag arbetets tillvägagångsätt och de val som jag har gjort under arbetets gång. Jag presenterar också mina tankar och funderingar över de val som gjorts.

4.1 Innehållsanalys

Det är mycket material som har hämtats in och analyserats under uppsats- skrivandet. För att kunna utvärdera materialet på bästa sätt har jag använt mig av innehållsanalys. Innehållsanalysen är det optimala tillvägagångsättet när det är dokument och texter som ska granskas. Det ger en struktur och gör det lättare att kategorisera den fakta som tas in (Bryman, 2002:190).

I innehållsanalysen är objektivitet en viktig del. Det vill säga, att försöka förhålla sig neutral till texten innehåll (Bryman, 2002:191f). Det är omöjligt att inte väga in sina tankar alls, men det är viktigt att tänka på sin egen ståndpunkt och se till att inte färga sitt arbete utefter sina egna åsikter allt för mycket.

Innehållsanalysen ska ge en klar bild av det material som finns inom ämnet. Det gäller att försöka ta ut de viktigaste delarna i de rapporter och utredningarna som studeras igenom och ge en så tydlig och sanningenlig bild som möjligt. För att kunna få fram ett så pass neutral material som möjlig, blir det också viktigt att vara medveten om författarens budskap (Bryman, 2002:191f). Varför författaren har skrivit texten och vad författaren har för problemställning. Alla texter är färgade utifrån sin författare. Det är viktigt att ha detta i åtanke när materialet granskas.

I innehållsanalys spelar ens syfte och frågeställningen en stor roll (Bryman, 2002:193). Dessa två delar hjälper till leta efter rätt fakta i datamaterialet. I och med att det är mycket text som ska granskas kan

man lätt tappa fokus och glömmer bort vad det är man letar efter. Där hjälper syftet och frågeställningen till att hålla sig på rätt bana. Oftast är det bra att få fram ett par olika kategorier utifrån syftet för att lättare sortera den fakta som kommer fram.

Urvalet av material jag har gjort i min analys är att det ska vara utifrån en reflexivitetsanalys. Det vill säga att tänka på mitt eget förhållande till materialet (Ehn & Klein, 1994:46ff). Detta för att kunna förhålla mig objektiviteten till materialet. Valet av källor är en viktig del. Jag har försökt att till så stor del som möjlig rikta mig till trovärdiga källor utifrån statliga rapporter eller utifrån myndigheter i länet. Inte utgå ifrån enskildas personers reflektioner.

Flera av de rapporter som jag har läst igenom har många gånger haft samma faktaunderlag. Det har varit viktigt att läsa igenom så många rapporter som möjligt för att kunna påvisa god reliabilitet och validitet (Teorell & Svensson, 2007:57f).

4.2 Genomförande

Under hela mitt uppsatsarbete har jag samtidigt suttit med i den arbetsgrupp som har bildats. Där finns representanter ifrån länsstyrelsen, LRF Sydost och Region Kronoberg. Jag har samtidigt som mitt skrivande varit mitt inne i arbetet kring att ta fram Kronobergs livsmedelsstrategi. Det har hela tiden funnits en dialog tillsammans med arbetsgruppen och planering för det fortsatta arbetet med strategin.

Jag har suttit med på möten, varit med i mailkonversationer och ibland suttit och skrivit på min uppsats inne på länsstyrelsens kontor. Detta har gjort att jag under hela mitt arbete fått inspiration och också sett hur olika aktörer har dialog mellan varandra och hur arbete dem emellan ser ut och till viss del fungerar. Jag har även haft möjligheten att åka till Kalmar när länsstyrelsen i Kalmar presenterade sin livsmedelsstrategi och på så sätt kunde sätta mig in i deras arbete och tillvägagångssätt. Detta var en tvådagars konferens där jag fick möjlighet att prata med de personer som arbetat inom Kalmar län och också se vilka motgångar och möjligheter de mött.

Utöver detta har jag läst igenom flertalet rapporter som har gjorts om Kronobergs läns livsmedelsproduktion. Det har funnits mycket underlag kring Kronobergs- livsmedelskedja och den gröna näringen.

Statistiken har utgått ifrån Jordbruksverket, SCB och Region Kronoberg. Statistiken har jämförts mellan flera författare för att kunna få en allt högre reliabilitet och validitet.

Jag har valt att rikta mig till välkända instanser för att kunna få så hög trovärdighet som möjligt. Oftast ligger deras rapporter publicerade på respektives hemsidor och har därför varit lättillgängliga. När något har varit oklart eller saknats har vidare kontakts tagits via telefonsamtal eller mail, bland annat till olika kostchefer i kommunerna.

I mitt skrivande har det varit extra viktigt att se länet utifrån många olika aktörers synsätt. Inte bara genom statistiken och inte heller bara utifrån en organisation som företräder en aktör i ledet. Det har varit viktigt att få en helhet för att sedan kunna få ett bra underlag för hela livsmedelskedjan. Därför har det också krävts många källor och jag har också behövt gå igenom många rapporter för att få en så pass vid syn som möjligt. Även min bakgrund som landsbygdsutvecklare, jordbrukare, konsument och med tidigare praktiker på LRF, Hushållningssällskapet och länsstyrelsen har också bidragit till att jag har kunnat se problematik och lösningar ifrån olika håll.

Informationen om länet som har kommit fram genom olika dokument har sorterats i olika kategorier. Kategorier som är delar av livsmedelskedjan. Det vill säga primärproducenter, förädling, butik/ restaurang och konsument. Detta för att få en klarare struktur i arbetet.

Andra aktörers åsikter, så som privatpersoner, företag från privata sektorn och föreningar, har kommit fram både genom rapporter men främst utifrån en SWOTanalys som genomfördes i början av december (2015). Denna SWOTanalys bjöd in olika aktörer som sedan fick diskutera möjligheter, hot, svagheter och styrkor som finns inom livsmedelskedjan i länet.

SWOT-resultatet har sammanställts efter fem stycken områden.

- Lantbruk och trädgård
- Livsmedelsförädling
- Butik, restaurang och offentliga kök
- Upplevelser
- Hälsa och livsmedelssäkerhet

Utgångspunkten har sedan varit att hitta de möjligheter som kommit fram och även de svåraste hindren för att utveckla respektive område. Dessa ska sedan lägga grunden för att skapa olika effektmål och åtgärder till livsmedelsstrategin.

Det som har saknats är åsikter ifrån lanthandlarna och deras perspektiv. Jag hade också önskat att få mer perspektiv ifrån olika restauranger och butiker. Under våren 2016 kommer det att göras fler intervjuer med aktörer som inte kommit fram tillräckligt mycket under SWOTen.

De möjligheter, svårigheter och olikheter som kommit fram från de lästa dokumenten har sedan analyserats från konkurrenskraftsutredningen (2015). Utredningen som har kommit fram med förslag angående utveckling av livsmedelsbranschen i Sverige. Även LRFs rapport kring livsmedelsproduktionen i Kronobergs län (2014) har varit en viktig utgångspunkt i analysen. I frågor kring governance och samverkan har Lotten Westbergs forskning kring samverkansprocesser mellan aktörer i livsmedelskedjan (2005) varit den viktig del. Där har jag funnit underlag till min analys av länets livsmedelssituation.

5 Teori

Teorin i denna uppsats utgår ifrån governance och samverkan. Två begrepp vars innebörd går in i varandra. Governance kan sammanfattas som beslutsfattande på olika nivåer där många aktörer är inblandade. Det kan handla om att hitta nya vägar för att få olika aktörer i samhället att öka sitt samspel mellan varandra. Governance i sig är ingen process utan mer ett uppsatt mål av ett tillvägagångssätt vid beslutsfattande (Hedlund & Mortin, 2009:7f). Vid komplexa frågeställningar där det kan finnas ideologiskt laddade frågor och ståndpunkter kan beslutsfattande på olika nivåer vara nödvändigt.

Enligt NE (2016) betyder samverkan förenat handlande för ett specifikt syfte. Samverkan kan sägas vara själva arbetsmetoden i den kommande livsmedelsstrategin i Kronobergs län: - en metod som ska förespråka interaktion och diskussioner olika aktörer emellan för att komma fram till bästa möjliga resultat.

Begreppet governance har blivit allt mer känt. Tidigare var det politiska beslutsfattandet mer centrerat till ett fåtal högt uppsatta politiker. Idag har beslutsfattandet spridit sig och fattas genom nätverk (Hedlund & Mortin, 2009:201ff). Då kan fler aktörer vara med och påverka hur ett beslut formas och antas.

Anledningen till att teorin i uppsatsen analyseras ifrån governance är för att målgruppen för den kommande livsmedelsstrategin för länet är olika organisationer, kommuner och myndigheter. Även näringslivet utifrån privata aktörer kommer att vara aktuella. Dessa kommer att mötas genom samråd och intervjuas kring deras syn på länets livsmedelskedja och vad som behövs för förändring och utveckling (Möte 1, 2015).

Governance skildras som organiserad samhällsstyrning som också ökar möjligheterna för demokrati (Hedlund & Mortin, 2009:26f). Invånarnas åsikter och krav får komma med in i politiska debatter som

annars bara når myndigheter. Även privata aktörer kan få komma med inspel utifrån den erfarenhet de besitter.

För att kunna mötas på olika samhällsnivåer är det viktigt med nätverk (Hedlund & Mortin, 2009:48f). Nätverken behövs också förnyas för att kunna fortsätta i en demokratisk riktning. Nya aktörer kommer till i samhället och det kommer hela tiden nya infallsvinklar. De nätverk som skapas måste alltså vara beredda på förändring och bredda sig. Alla aktörer passar inte för alla frågor och nya aktörer med nya idéer måste också få möjlighet att ta plats.

När de olika samhällsaktörerna sedan möts är det viktigt vilket förhållningsätt de har gentemot varandra (Wilhelmson & Döös, 2012:11). Alla har olika erfarenheter, visioner och förhoppningar angående det samråd de ska mötas i. För att kunna ta tillvara på den kompetens som samlats vid samråd gäller det också att lyssna på andra. Utväxla kunskap tillsammans med andra för att hitta de bästa lösningarna och inte bara se till sitt eget bästa. Många gånger krävs det att aktörerna får ändra på sitt tankesätt och då också mötas halvvägs. Det viktigaste blir att lösa problemet tillsammans.

För att förstå varandra krävs det att man sätter sig in i de andras situation och ser dem utifrån vilken myndighet/ företag eller liknande som de företräder (Wilhelmson & Döös, 2012:11). När bakgrunden och förutsättningarna är tydliga blir det också enklare att lösa problemen och komma fram till lösningar.

Det finns också stora utmaningar med samverkan i praktiken. En aspekt som har påpekats som utmanande är kopplingen till praktiken (Altnier 2007:13f).

Hur pass demokratiskt realistiskt samråd är, finns det också tvivel kring (Altnier 2007:13f). I beslutssammanhang där både politiskt- och ekonomisk inflytelserika personer deltar ihop med privata aktörer kan försvåra en process. Frågan kan då ställas kring hur stort inflytande de privata aktörerna ska ha i ett sådant sammanhang. Politikerna har redan blivit valda av invånarna, i förtroende. Detta kan tolkas som att de borde ha mer inflytande än privata, enskilda aktörer.

I mina analysdelar har jag försökt koppla in samverkans- möjligheter och om slutresultatet med livsmedelsstrategin skulle kunna leda till ett bra exempel på governance.

Jag har analyserat vilka hinder det finns för god samverkan aktörerna emellan och ger även förslag på möjliga lösningar. Uppsatsen är inte helt uppbyggd kring samverkan och governance, men många analysdelar grundar sig i dessa teorier.

6 Tidigare studier

Det finns liknande studier som har gjorts i andra län och regioner. Några har skapats efter landsbygdsministerns Sven- Erik Buchts rekommendation om lokala strategier och andra har genomförts för ett flertal år sedan. Det finns även andra län och regioner som i dagsläget arbetar med sina livsmedelsstrategier, men som ännu inte är klara (Forsström & Jönsson, 2015:6ff).

I och med att det inte finns något direktiv kring hur de lokala livsmedelsstrategierna ska utformas eller vad som måste finnas med, bidrar det till att resultatet av de som är genomförda också ser väldigt olika ut. Här nedan presenteras fyra stycken olika strategier som redan kommit en bit på vägen i arbetet kring lokalt livsmedel.

6.1 Kalmar

Kalmars livsmedelsstrategi är den som senast blev genomförd. Den publicerades under hösten 2015. Det var ett samarbete mellan länsstyrelsen i Kalmar län, LRF Sydost och Regionförbundet i Kalmar län samt samtal och SWOTanalyser med olika aktörer runt om i länet. Sammanlagt är det nästan 900 personer som har fått vara med i arbetet för att få fram en så förankrad strategi som möjligt. Strategin som har tagits fram stäcker sig mellan 2016- 2025.

Eftersom att Kalmar är ett grannlän och där det finns mycket samarbete med just livsmedel blir deras livsmedelsstrategi ett bra underlag för Kronobergs län. Kalmars arbete har gett oss i Kronoberg många idéer kring vårt arbete med strategin.

Kalmars arbete har gjort att man har kommit fram till att länet ska ha sex stycken prioritetsområden. Bland annat: utveckla länets mat identiteter, fokus på proteingrödor (forskning, innovation och utveckling) och inkludera livsmedelsförsörjningen i det företagsstödande syste-

met. Under hela arbetet är det länets styrkor som har legat i fokus samtidigt som man vill utveckla och framhålla nya grenar och satsningar (Regionförbundet Kalmar, 2015).

6.2 Södermanland

I Södermanland har man tagit fram en matstrategi. Strategin har tagits fram för att kunna utveckla och underlätta för att företag inom livsmedelssektorn ska kunna växa och bli allt mer synliga. Den har handlat om att utvärdera de förutsättningar som finns i länet för att sedan lägga upp en plan för hur ett utvecklingsarbete kan fortgå. De hoppas att genom en gastronomisk väg skapa attraktivitet till länet och hoppas även på att de ska ske en tillväxt bland företagandet i länet. Fokus har legat på aktiviteter inom gastronomi samt att göra den lokala maten allt mer synlig. Det är först och främst länsstyrelsen i Södermanland som har arbetat fram matstrategin, men i samtal med regionförbundet i Sörmland och Sörmlands matkluster med flera. Strategin heter ”Stolt mat i Sörmland” och stäcker sig mellan 2014- 2020 (Länsstyrelsen Södermanland, 2013:3).

Även Södermanlands livsmedelsstrategi har gett ett bra underlag för hur arbetet kan fortgå i Kronobergslän.

6.3 Slutsatser av tidigare studier

De tidigare studierna som finns, har gett ett bra underlag till hur arbetet med Kronobergs läns livsmedelsstrategi kan gå till och vilka parter som kan vara delaktiga och hur lång tid det krävs för att arbeta fram en strategi.

Trots olika förutsättningar kan jag se många likheter med de olika strategierna. Likheter som jag har burit med mig till min uppsats och som jag kan bära med mig i mitt framtida arbete med Kronobergs livsmedelsstrategi.

Flera av de tidigare studiernas innehåll känns väsentliga även för Kronoberg. Exempelvis det bakgrundsunderlag som har gjorts och som visar hur viktigt det är att veta om länets förutsättningar innan arbetet med att ta fram en hållbar strategi sätter igång.

Strategierna grundar sig många gånger i att den lokala maten ska synas allt mer. Det ger en indikation på anonymitet och att marknadsföring kan behöva bli bättre.

Jag har även fått tankar och idéer kring punkter som inte alls känns lika viktiga för Kronobergs livsmedelsstrategi. Punkter som är platsbundna och mestadels riktar sig till respektive län. Men som också kan ge en indikation om att lyckas hitta de punkter som är specifika för länet och som är viktiga att framhäva.

Det jag har saknat i de tidigare studierna är just hur strategin ska fortlöpa och vilka som bär på ansvaret. En ansvarsfördelning som också ger tydlig legitimitet (Snecker, 2007:6). Det vill säga ger en trovärdighet och också en tydlig bild av vem eller vilka som har ansvar. Hur ska de lyckas att nå de mål som har satts upp? I ”Stolt mat i Sörmland” står det endast kortfattat att arbetet ska ledas av en styrgrupp där finansiärerna sitter. Det finns dock inga noggrannare detaljer kring hur arbetet ska fortgå och hur hela Södermanlands län ska bli involverat.

Kalmar läns livsmedelsstrategi har en bättre återkoppling kring tankar om hur arbetet ska fortgå. Men jag som läsare får ändå inte en helhetsbild av det och därmed kvarstår många frågetecken kring finansiering och ansvarstagare.

När det är frågan om samverkan och en förhoppning om governance i slutändan av strategin blir just ansvarstagande en viktig del (Snecker, 2007:6). Det kan vara svårt att veta vem det är som bär på det yttersta ansvaret när många aktörer är delaktiga. Det är då lättare att lägga över ansvaret på andra och därmed skapa förvirring kring vem som faktiskt skulle se till att olika beslut genomförs.

Utifrån de tidigare studierna har jag fått mycket inspiration till denna uppsats. Det krävs ett grundunderlag för just samverkan mellan olika aktörer, hur arbetet efter strategins bildande ska fortlöpa och vilka som ska ha ett visst ansvar.

När Kalmar redovisade sin strategi slogs jag också av tanken kring hur engagerade alla de olika kommunerna i länet kände sig. Hade de fått vara lika mycket delaktiga i processen? Samma sak gällde olika organisationer. LRF satt med i styrgruppen, men andra aktörer som riktar sig till primärproduktionen exempelvis Hushållningssällskapet och olika små förädlare, hur pass delaktiga känner de sig i denna process?

Det pratades mycket om dialogmöten och SWOTanalyser men hur dessa hade gått till fanns det ingen närmare beskrivning av. Har alla fått komma med synpunkter lika mycket som de har velat?

Detta är tankar som jag tar med mig i arbetet kring Kronobergs livsmedelsstrategi. Att de aktörer som vill och också är nyckelaktörer i kedjan ska få komma fram i arbetet (Westberg, 2005:80).

7 Kronobergs livsmedelskedja

Livsmedelskedjan i Kronoberg definieras utifrån den avgränsning som styrgruppen för den lokala livsmedelskedjan har gjort. Livsmedelskedjan är avgränsad till primärproducenter, förädling, handel och konsumenter. Det finns många fler aktörer som på ett eller annat sätt är en del av kedjan (Möte 1, 2015). Allt ifrån rådgivning, utbildning till transport och sophantering, men dessa lägger jag inte fokus på i uppsatsen, på grund av avgränsningskrav.

Detta avsnitt ger en översiktlig bild kring hur livsmedelskedjan ser ut i länet idag, vad det är som finns att tillgå och vad det finns brist av. Avsnittet avslutas med en kortare analys av förutsättningar och behov som länet kan behöva ta ställning till i framtidsarbetet kring livsmedelsstrategin.

7.1 Primärproduktion

Under 2013 var 5376 personer i länet sysselsatta inom primärproduktionen (Jordbruksverket, 2013).

Det finns 2357 (2014) jordbruksföretag inom primärproduktionen i Kronobergs län. I länet är det småbruk (kräver mindre än 400 arbetstimmar/ år) och husdjursföretag som är dominerande inom jordbrukssektorn. Både andelen småbruk och husdjursföretag ligger på en högre nivå i länet i jämförelse med riksgenomsnittet. Andel husdjursföretag är 49 %, växtodling 10 %, blandat jordbruk 10 % och småbruk 39 %. (SCB, 2014:56ff).

I länet är det cirka 14 % av åkermarken och cirka 18 % av betesmarken som är ekologisk (Jordbruksverket, 2014).

Kronobergs län har inte alla förutsättningarna för all typ av primärproduktion. Det är ett skogslän och som också består av mycket betesmark istället för åker. Det är därför inte så konstigt att de större

inriktningarna inom livsmedel i länet är nöt och mjölk. Mjolk- och nötköttproduktionen står för 80 % av den totala delen av primärproduktion i länet. När det kommer till spannmål finns inte de naturliga förutsättningarna för den typen av produktion i länet (Jonasson & Persson, 2014:3ff).

Idag produceras det mer mjölk än vad det konsumeras i länet (Jonasson & Persson, 2014:5). Länet skulle alltså kunna vara helt självförsörjande på lokal mjölk, och också kunna erbjuda mjölk till omkringliggande län utöver det. Även nötkött och kyckling är det mer produktion av i länet än vad som konsumeras. Gris, ägg, spannmål och lamm konsumeras det mer än vad det produceras (Jonasson & Persson, 2014:5). I de fall där det finns ett överskott på varor ökar möjligheterna för export och att också kunna sälja varor från Kronoberg till andra län.

Spannmål är svår tillgodose. Det behöver komma in spannmål från andra län för att vi ska kunna upprätthålla den animalieproduktion som finns i länet idag (Jonasson & Persson, 2014:10).

Potatis, grönsaker och frukt finns det förutsättningar för att kunna öka produktionen av i länet (Jonasson & Persson, 2014:17). Idag är det väldigt liten produktion av dessa varor. Under 2011 var det 23 hektar i länet som det odlades trädgårdsväxter på och 55 hektar med potatis. Länet har ibland de lägsta siffrorna i landet gällande antalet hektar och antalet företag, som riktar in sig mot trädgårdsväxter och potatis (SCB, 2014:105ff).

Huvuddelen av de jordbruk som är verksamma i länet idag, drivs av människor som är över 60 år. Det kommer komma en tid framöver där många och stora generationsskiften kommer behöva göras (Dimanche, 2015:6). I produktionsområdet södra och mellersta Sveriges skogsbygder, där Kronoberg ingår, är ungefär 43 % av jordbruksföretagarna över 60 år (SCB, 2014:143).

Producenter i länet har påpekat i olika intervjuer och samråd att det just är logistiken som är det svåra för att utveckla sina produkter (SWOT, 2015). De behöver transportera sina varor själva till handeln eller restauranger, vilket tar upp mycket tid som egentligen behöver gå till verksamheten av själva produktionen. Det finns också brister när det gäller kontaktnät till nästa aktör i livsmedelsledet. Det anses också vara svårt att konkurrera mot de större och mer väletablerade märkena som också oftast ligger lägre i pris (Dimanche, 2015:31).

7.2 Förädling

Steget efter primärproduktionen och jordbruket kommer livsmedelsindustrin och de företag som förädlar varorna vidare i kedjan. Enligt Jordbruksverket (2012a) fanns det, 2010, 684 anställda inom livsmedelsindustrin i Kronobergs län. Dessa anställda var sedan fördelade på 65 stycken arbetsställen.

Det finns inte så många förädlingsindustrier i Kronoberg av det större slaget. Det mesta livsmedlet transporteras ut ur länet för vidare förädling. Mjölken transporteras antingen till Jönköping eller Kalmar i Småland, eller Skånemejeri i Skåne, för att förädlas. Kycklingen till Kalmar och även en stor del av nötköttet går till Kalmar. Det finns ett större slakteri i länet och flertalet mindre charkuterier och annan livsmedelsförädling (Dimanche, 2015:8).

Den förädlingen som håller sig helt lokal är äggproduktion. Äggpackningen och tvättning sker oftast på samma gård som produktionen är på (Jonasson & Persson, 2014:5). Det finns därför goda förutsättningar att endast tillhandahålla lokalproducerade ägg i länet om produktionen skulle öka.

7.3 Handel & Restaurang

När maten har förädlats ska den ut till butiker och restauranger. Näringsgrenar som anställer många människor i länet. Under 2012 var över 12 000 personer anställda via livsmedelsbutiker och restauranger i Kronobergs län (Region Kronoberg, 2014:8).

De senaste åren har det varit en negativ tillväxt inom industri och handel i länet. Däremot har det varit en väldigt positiv tillväxt för restaurangbranschen i länet. Utbudet har ökat med mer än 18 % under åren 2008- 2012. Det har gett mer än 300 nya arbetstillfällen. Ökningen är mest centrerad till Växjö kommun (Dimanche, 2015:6f).

Intresset för närproducerat och ekologiskt har ökat både hos restauranger och butiker i länet, men det är långt ifrån alla som satsar på dessa områden. Ibland saknas intresset och andra gånger är det för att det anses vara allt för svårt att hitta grossister som erbjuder ett tillräckligt stort utbud (Dimanche, 2015:6f). Ibland saknas också kontaktnätet mellan restaurangen/ butiken och den lokala primärproducenten (SWOT, 2015).

Allt fler matvarubutiker arbetar för att korta ner kedjan och försöker få en närmare kontakt med primärproducenterna. I Markaryd finns exempelvis det lokala ICA Kvantum som värnar om det lokalproduce-

rade och även uppmanar sina kunder att tipsa om bra lokala aktörer som de kan ta in i sortimentet (ICA, 2015). I Växjö är det bland annat två ut av de större köpcentrumen, ICA- Maxi och Citygross som idag har olika projekt som riktar sig till närproducerat och de vill genom det gynna de lokala producenterna (Jonasson & Persson, 2014:23). De har även ökat utbudet med ekologiska produkter de senaste åren. Mycket på grund av konsumenters efterfrågan.

Men även handeln påvisar att det är svårt gällande kontaktnät och att lyckas få de varor som man efterfrågar till butik. Oftast är det hårda krav och svåra processer innan en vara kan få komma in i sortimentet i en butik (SWOT, 2015).

7.4 Konsumenter

Konsumenterna är det sista steget i Kronobergs livsmedelskedja.

Sedan år 2002 har befolkningen hela tiden ökat i länet. En prognos som har gjorts hos SCB, säger att fram till år 2033 så kommer befolkningen öka ytterligare 7 % och invånarantalet ligga på strax under 200 000 invånare (Region Kronoberg, 2013).

Konsumtionen hos länets invånare kommer antagligen att ändras beroende på olika trender och att människor får ett allt mer miljötänk (Jonasson & Persson, 2014:9).

Livsmedelsanalyser utifrån OECD (2014) förutspår att främst kyckling och gris är de produktionsgrenar som kommer att öka mest som attraktivt livsmedel hos konsumenterna. I Sverige tror man att nötköttet kommer att minska på grund av att det antagligen kommer bli allt färre mjölkkor (Jonasson & Persson, 2014:9).

Efter att Sverige gick med i EU så har vi också blivit allt mer beroende av det som händer i Europa. Prissättning, import/ export och konsumenters krav är sådana saker som påverkas. Utbudet av mat ökar och även konsumtionen (Jonasson & Persson, 2014:11).

Konsumenter har börjat att vilja få en bättre koll på de livsmedel som de konsumerar. Efter ett antal livsmedelsskandaler där det bland annat har förekommit fel uppgifter i innehållsförteckningen har kravet på matens innehåll ökat. De ekologiska varorna har aldrig varit så attraktiva på marknaden som de är idag. Samma sak gäller det när det kommer till närproducerat. Även om det närproducerade och ekologiska ligger högre i pris är det många konsumenter som väljer dessa varor. Även de offentliga köken fokuserar allt mer på ekologiskt och

närodlat då det finns en efterfrågan hos konsumenterna (KRAV, 2015a).

Fortfarande är det än dock många konsumenter som är långt ifrån det hållbara valet och viljan till att få bättre insikt i vad man stoppar i sig.

En trend som är just nu är de olika matkassarna. Där får konsumenten maten och recepten direkt hem till dörren, och behöver inte tänka så mycket på matens väg innan den kom in i huset (Svensk digitalhandel, 2015:6ff). De medför ännu ett steg ifrån livsmedelskedjan där någon annan handlar och bestämmer veckans måltider. Även om det finns en hållbarhetstanke och näringsinnehålls-mässig bakgrund till det som ligger i kassen kommer konsumenten många gånger allt längre ifrån livsmedlets grund.

7.5 Analys av Kronobergs läns livsmedelsförutsättningar

Hållbar utveckling i alla aktörs led är ingen enkel utmaning inte heller samverkan dem emellan. Det finns en komplicerad problematik för att kunna närma sig målet med en hållbar utveckling. Samtidigt är det svårt att veta vad målet är då forskning många gånger går isär gällande vad som är hållbart och hur detta ska åstadkommas.

Livsmedelssektorn är uppdelad i många olika delar, som var för sig har problem som äventyrar en hållbar livsmedelskedja (Westberg 2005:54). Hur transporter, övergödning och svinn ska hanteras är bara några av de olika komplexa frågorna som finns. En sak som är säker är att det inte kommer att lösas om inte de olika aktörerna går samman och arbetar tillsammans. Det vill säga samverkan där olika aktörer arbetar för ett specifikt syfte.

Livsmedelskedjan som är i åtanke i denna uppsats är avgränsad. En avgränsning som är viktig att komma ihåg. För att kunna utveckla de fyra- basgrupperna (primär, förädling, handel och konsument) är det viktigt att andra aktörer runt omkring också utvecklas (KKU, 2015:133). Även om denna uppsats inte lägger fokus på andra områden och aktörer, som exempelvis forskning, är de viktiga att de blir ihågkomna för att på bästa sätt utveckla hela kedjan.

Det finns många bra förutsättningar för länet när det kommer till livsmedels utveckling och dess produktion. Samtidigt får inte utmaningarna glömmas bort. En viktig grund i livsmedelsstrategin blir att fokusera på de långsiktiga valen och utvecklingen för att vi ska kunna få en livsmedelsstrategi som håller i många år framöver och inte bara

en kortare tid. Det gäller att vara beredd på att förutsättningarna för de olika delarna i kedjan kommer förändras (Westberg 2005:54). Att analysera marknaden är en viktig del för att den lokala tillverkningen ska kunna finnas kvar: veta vilka trender som är på gång och vad det är konsumenterna vill ha. Då gäller det att kedjan håller ihop och tar hjälp av varandra för att på bästa sätt anpassa sig till nya förändringar (Westberg 2005:54). I och med att Sverige är med i EU, är den lokala produktionen kopplad till en global marknad. Livsmedlet påverkas då utifrån vad som händer runt om i världen, och då främst EU (KKU, 2015: 113f). Allt ifrån trender, hälsa och prissättning till lagar och regler.

Det är inte alla livsmedel som det finns förutsättningar för att odla eller öka produktionen av i länet. Därför känns det mest aktuellt att fokusera på det länet kan och har förutsättningarna för att utveckla.

Ett av de större hindren är begränsningen av mark (KKU, 2015:49). Den mark som finns är den som också finns att tillgå och det gäller därför att utnyttja den marken som finns, på bästa hållbara sätt.

Markfrågan är inte lika kritisk när det kommer till frukt och grönsaker. Där finns det mycket oanvänd mark som skulle kunna användas. Fruktträd har inte samma krav på åkermarken som exempelvis spannmål har (Jonasson & Persson, 2014:17). Det finns också mycket oanvänd mark som skulle fungera som god betesmark till olika djurslag.

Det finns en efterfrågan hos konsumenter på allt mer ekologiskt. Ekologiskt som också ger mindre skördar än den konventionella odlingen (Jordbruksverket, 2011:22f). Den ekologiska inriktningen säger därmed emot de mål som finns med livsmedelsstrategin, där förhoppningen är att produktionen i länet ska öka. Marknadsföringen kring det närproducerade och svenska livsmedlet som ett hållbart alternativ kanske är det som krävs, för att konsumenter inte ska fastna allt för mycket för det ekologiska utbudet (KKU, 2015:179). Att endast satsa på ekologiskt skulle kräva fler transporter av livsmedel som kommer längre ifrån och på så sätt missgynna den lokala produktion som inte är ekologisk. Bara för att en vara är ekologisk betyder det inte att den är svensk (KRAV, 2015a). Den kan ha producerats i Polen eller Brasilien likväl. Det är inte heller hållbart att transportera livsmedel långa sträckor, livsmedel som lika gärna kan odlas i närområdet.

Det är mjölk och nöt som är det mest strategiska satsningarna i länet. De naturliga förutsättningarna finns för denna typ av produktion samt kunskapen för att bedriva detta jordbruk (Jonasson & Persson, 2014:18). Det finns även förädlare inom chark och kött som kan ta

hand om en del av köttet. Det kanske också skulle behövas vidare utveckling kring större slakterier som kan ta emot större volymer än vad det görs idag.

Kronobergs län består ut av många småföretagare inom jordbruket och förädling av livsmedel (SCB, 2014:56ff). De små företagen är oftast mer ineffektiva än större (KKU, 2015:55). Det skulle krävas utbildning för att få även de små för att bli mer innovativa och våga satsa på utveckling. Tyvärr visar forskning att det är expansion som krävs för att utveckla sitt företagande. Det skulle alltså behövas nya innovativa idéer för att effektivisera det lilla företagandet utan att det alltid ska krävas expansion (KKU, 2015:55). Det fordras också mycket satsningar på de generationsskiften som kommer framöver runt om i länet (KKU, 2015:64). Hjälp till familjer och företagare, hur ska gå tillväga för att underlätta processen vid ett generationsskifte. Även hjälpa nyföretagare att satsa på deras idéer och visioner.

Den politiska delen är viktig när det kommer till innovation och utveckling hos företag då politikerna har stor möjlighet att påverka och har makt i samhället (KKU, 2015:104). Exempelvis kan de sätta undan pengar för att det ska satsas på allt fler utbildningar inom just livsmedelsnäringen. Beroende på viljan som finns på en politisk nivå kan antingen hjälpa eller stjälpa företagandet inom livsmedelsbranschen. Om det finns en positiv politisk vilja kan det underlätta mycket för företagande och utvecklingen av livsmedelskedjan. Genom olika styrmedel kan de också få företagandet att tänka med hållbart i sina satsningar.

En annan utmaning är alla kontroller som finns hos livsmedelsbranschen. Jordbruksverket (2012b) visar att de kontroller som görs har en negativ inverkan hos företagare. Kontrollerna skapar osäkerhet hos företagarna och gör också att deras arbete känns allt mer tyngande. Kontrollerna tar också upp mycket tid och kostar mycket pengar. Det finns såklart mycket positiva inslag av de kontroller som görs, då det skapar en livsmedelssäkerhet. Men det negativa i balans mot det positiva så visar jordbruksverkets utredning (2012b) att det negativa många gånger väger över.

Nätverken som finns i livsmedelskedjan kommer behöva stärkas för att få allt fler restauranger och offentliga kök att vilja satsa på svensk närproducerad mat. Detta skulle då också kunna öka efterfrågan på den lokala marknaden. Både hos primärproducenterna och hos förädlingsindustrin. Det har funnits olika nätverksträffar i länet som kallas matchmakingmat. Där har primärproducenter och handlare träffats och kunnat skapa kontakter och utbytt erfarenheter (Möte 2, 2015). Tyvärr

är inga utvärderingar gjorda på dessa event. Ibland är det bättre att utveckla det som det redan finns en grund till, än att allt ska vara helt nya innovationer. Även Region Kronoberg, LRF och Hushållningssällskapet är organisationer som har haft kurser för hur livsmedelsföretagare ska kunna utveckla sina företag. Processer som redan är igång och kanske många gånger behöver få en ytterligare knuff i rätt riktning (Möte 2, 2015).

Som tidigare har nämnts finns inte de naturliga förhållandena för en stor spannmålsodling i länet. Den åkerarealen som krävs för en större produktion av spannmål består istället i dagsläget av skog och betesmark (Jonasson & Persson, 2014:28). Mark som är svår att ställa om till åker. Ur en hållbar synvinkel borde det satsas på ett bättre utbyte med de län som har goda förutsättningar för spannmålsodling. Kronoberg ligger mitt i södra Sverige och har inte allt för långa transportsträckor till både Skåne, Kalmar och Östergötland som har en allt större och etablerad produktion av olika sorters spannmål. Spannmålen kommer många gånger redan ifrån dessa län, men samarbetet kan också bli bättre (Jonasson & Persson, 2014:28).

Kunskapen mellan de olika leden i kedjan är bristfällig. Konsumenterna idag kommer allt längre bort ifrån just produktionen och förädlingen. Det är inte många som vet vilka förutsättningar, tid och arbete som krävs för att en vara ska komma till butiken eller på tallriken i restaurangen. Det har också visat sig under SWOTanalysen, som gjordes i början av december 2015 med olika livsmedelsaktörer från länet, att det saknas kunskap hos restauranger gentemot produktion och vice versa. Det är många gånger en restaurang ställer orimliga krav på en producent. Exempelvis att vilja ha en hängmörad biff inom 12 timmar, men processen tar mycket längre tid. Men det måste också finnas förståelse hos en producent för att restaurangen kan behöva ställa snabba och ibland tidspressade krav. Kommunikationen mellan leden måste därför förbättras för att öka förståelsen där emellan.

8 Livsmedelskedjans aktörer och deras strategier, visioner och mål

Detta avsnitt är en genomgång av länets nuvarande livsmedelskedja, vilka strategier som finns och olika aktörers mål och visioner. Det ska ge en tydligare bild av de olika aktörerna och vilka förutsättningar de arbetar efter.

En strategi beskriver hur en organisations önskvärda framtid ska se ut och i vilken position verksamheten ska befinna sig i, inom en viss tidsperiod (NE, 2015). Strategin arbetas fram utefter de faktorer som finns runt omkring organisationen och de institutionella ramar som finns att anpassa sig efter.

Här visar jag vilka aktörerna är och jag klargör hur de centrala aktörerna samt vad andra större aktörer, så som kommunerna och landstinget, har för livsmedelsstrategier i dagsläget. Strategier som är viktiga att ha i åtanke i vidare arbete.

Urvalet av strategier har gjorts efter hur stor koppling det finns till livsmedel och hur många konsumenter de olika aktörerna möter dagligen. De fyra grundaktörernas, (primärproducenter, förädling, handel och konsumenter), strategier finns med. Utöver det finns de offentliga kökens strategier med, på grund av att deras val av livsmedel påverkar så pass många konsumenter dagligen. Det är flera miljoner portioner som serveras varje dag till olika individer genom de offentliga köken. (Livsmedelsverket, 2015a). Därmed ett enkelt sätt för att få många individer att möta det närproducerade varorna dagligen.

8.1 Primärproducenter

I Kronobergs län finns det småföretagare. Det finns inte bara en typ av primärproducent, de har alla olika visioner, strategier och mål med

sina verksamheter. Visioner och strategier som kan finnas nedskrivna som affärsplaner och verksamhetsmål. Somliga driver sina företag av ekonomiska skäl, andra genom ekologiska och någon genom att man känner ett ansvar gentemot tidigare generationer. I Kronobergs län brukar det sägas att man inte driver det utifrån ekonomiska skäl, då förutsättningarna egentligen inte finns där i förhållanden till andra områden i Sverige (Jonasson & Petersson, 2014:25). Däremot handlar det mycket om viljan och en attityd till att ha jordbruk och värna om naturen.

Variationen av producentinriktningar är viktig för att få fram olika typer av livsmedel. Oftast är det intresset eller de naturliga förutsättningarna som bestämmer vad en producent väljer att inrikta sitt företagande mot. Det finns även styrmedel som gör att primärproducenterna riktar sin verksamhet åt olika håll (Kumm, 2010:78ff). Exempelvis styrmedel utifrån stöden i landsbygdsprogrammet för betesmarker eller likande. Förordningarna kan också få primärproducenterna att tvingas ändra sin inriktning eller sitt produktionssätt (Kumm, 2010:78ff).

För att primärproducenter ska kunna fortsätta med sin verksamhet, krävs det att de kan livnära sig på sitt företagande eller i alla fall att företaget ska gå runt, ekonomiskt. Det behövs också service och social interaktion (Nordström Källström, 2003). Även om det är jordbrukare som många gånger pratar om att deras yrke är en livsstil krävs det fortfarande sociala och ekonomiska förutsättningar för att de ska känna trygghet och förmå fortsätta med sin verksamhet.

8.2 Förädling, restaurang & handel

Livsmedelsindustrin är uppdelad i många olika områden t.ex. mejeri, chark, bröd och bryggeri. De har en större makt på marknaden än vad primärproducenterna har. Samma sak gäller handeln. De tre största livsmedelskoncernerna i Sverige är Axfood, ICA, Coop. Det vill säga, konkurrensen är begränsad till några få större aktörer. Handeln har då också en stor marknadsmakt som de kan utöva både på förädling och konsument (Olofdotter, Gullstrand & Karantininis, 2011:5).

Precis som primärproducenterna har förädlingsindustrierna, restauranger och handeln också egna visioner och mål som de vill uppnå. Det finns ofta en grundtanke med att det ska finnas en ekonomisk tillväxt för att kunna utvecklas och arbeta vidare, då krävs det lönsamhet (Olofdotter, Gullstrand & Karantininis, 2011:7f).

8.3 Offentliga kök och restauranger

I länet finns det åtta kommuner. Åtta kommuner som alla har offentliga kök som riktar sig till barn och ungdomar samt äldreomsorgen. De offentliga köken måste i första hand utgå ifrån de krav och förhållningsregler som finns. Livsmedelsverket har krav om att det ska vara säker mat som tillagas och serveras (Livsmedelsverket, 2015b).

I och med att det är offentliga kök måste de förhålla sig till Lagen om offentlig upphandling (LOU). I LOU så finns det fem principer. Likabehandling, icke-diskriminering, transparens, proportionalitet och ömsesidigt erkännande. Dessa principer gör det svårt för de offentliga köken att främja en vara som kommer ifrån närområdet. Varor som är ifrån andra länder, speciellt inom EU, ska få en lika hög prioritering som de svenska varorna. Priset på varorna är också avgörande i upphandlingarna. Lokala/ ekologiska varor blir oftast dyrare i inköpspris och blir då svårare att köpa in (Graf Morin & Dahlström, 2008:10f).

De krav offentliga kök skulle kunna ställa är att sätta krav på djurhållningen och ekologiskt när maten köps in (KRAV, 2015a). Det går exempelvis att säga att köket endast vill ha mat som följer den svenska djurlagstiftningen.

I mars 2006 satte Regeringen upp ett mål till 2010. Detta mål var att 25 % av det som konsumeras inom den offentliga sektorn ska vara ekologiskt (Regeringen, 2006:7).

8.3.1 Alvesta

I dagsläget så finns det ingen kostpolicy för alla de offentliga köken i Alvesta. Det finns ingen gemensam kostorganisation i kommunen. Däremot så är en utredning på gång och förslag om att det ska bli en gemensam fråga för att kunna få en helhet inom kommunen. Alla de offentliga köken i kommunen är ändå kravcertifierade (Alvesta, 2015). Ett krav certifierat kök består antingen av 25 % av Kravmärkta/ Eukologiska eller MSC- märkta produkter. Det är räknat på de totala inköpen. Alternativ två är att minst 15 livsmedel byts ut till Kravmärkta/ EU- ekologiska eller MSC- märkta produkter (KRAV, 2015b).

Alvesta kommun håller på att arbeta fram en miljöpolicy där även de ekologiska kraven ska finnas med. Det finns idag ett krav på att minst 25 % av livsmedelsbudgeten ska bestå av ekologiska varor (Alvesta, 2015).

Den kostpolicyn som finns idag är endast för förvaltningen av barn och ungdom. Den antogs under 2011 men har sedan blivit reviderad under 2012.

I policyn står det att:

“Kostenheten skall följa politiska- och nationella mål för användning av ekologiska livsmedel och i övrigt agera för att främja en hållbar utveckling med avseende på miljöbelastning vid produktion, förädling och transporter av livsmedel.”(Alvesta 2012:2).

Detta innebär att de har krav på att en viss del ska vara ekologiskt när de gör sina inköp. De utgår främst ifrån LOU, men i den mån som går försöker kommunen att även tänka klimatsmart (Alvesta 2012:2).

8.3.2 Lessebo

Lessebo kommun har en kostpolicy som blev antagen år 2010. Kostpolicyn riktar sig till de offentliga köken i kommunen och ska följas vid de uppköp som görs. I policyn har de en vision om att alla varorna som köps in ska vara rättvisemärkta och närproducerade. Denna vision ska kommunen försöka att uppfylla via olika delmål. Köken ska eftersträva säsongsanpassade måltider så gott som möjligt. Till 2015 hade kommunen ett mål med att 25 % av livsmedlen skulle vara ekologiska (Lessebo, 2010).

8.3.3 Ljungby

I Ljungby kommuns budgetplan som sträcker sig mellan år 2016-2017 står det att kostavdelningen på kommunen ska arbeta klimatsmart. De vill att måltiderna ska vara säsongsanpassade utefter frukt och grönsaker. När det kommer till kött ska det, i den mån som går, vara svenskt kött som serveras. Annars vill de att köken ska prioritera vegetariska och ekologiska livsmedel (Ljungby, 2015:29).

I dagsläget har kommunen ingen kostpolicy men är på gång att arbeta fram en som ska vara klar innan årsskiftet 2015/2016. Det finns ett par politiska mål satta för kommunen. Det gäller 25 % ekologiska inköp, 100 % svenskt kött. De vill minska på köttkonsumtionen och erbjuder därför alltid ett vegetariskt alternativ. Var tredje vecka har de alltid en dag som är helt vegetarisk (Ljungby, 2015:29).

Kommunen har också satsat mycket på fairtrade. 2013 blev Ljungby kommun utsedd till ”Fairtrade City”. Då är det inte bara de offentliga köken som har riktat in sig på fairtrade produkter utan också butiker och restauranger i hela kommunen. Fairtrade ingår i deras arbete kring att bli en hållbarkommun (Ljungby, 2014).

8.3.4 Markaryd

Markaryds kommun antog sin kostpolicy i slutet av 2013. Policyn riktar sig främst utefter ledorden hållbart och miljöperspektiv (Markaryd, 2013).

I kommunens uppsatta mål ingår det att andelen ekologisk och närproducerat ska öka så länge det är ekonomiskt hållbart (Markaryd, 2013). Det finns däremot ingen närmare beskrivning vad de menar med ekonomiskt hållbart och vart den gränsen är.

Målet är också att köpa in svenska råvaror så gott det går. Miljömässigt vill kommunen att transporter av livsmedlet ska minskas, säsongsanpassade måltider och minskat svinn. Den som har huvudansvaret för måluppfyllelse är kostchefen inom kommunen (Markaryd, 2013).

8.3.5 Tingsryd

Kostverksamheten som bedrivs utifrån kommunen når flera tusen konsumenter dagligen. Allt ifrån skolungdomar till de äldre inom äldreården. Förutom de lagkraven som sätts på den mat som lagas har Tingsryds kommun även egna uppsatta mål och visioner. I och med att det är en allt större trend mot ekologiskt och närproducerat har de en vision om att denna andel ska öka inom köken. På så sätt kommer också miljötanket in i deras måltider. Den mjölken som serveras ska vara ekologisk. Det är också bestämt att minst ett mål mat i veckan ska vara närproducerat eller ekologiskt. Vid upphandling av råvaror finns det riktlinjer om att kött ska hålla de lagkrav enligt svensk djurlagstiftning och att naturbeteskött, närproducerat och rättvisemärkt ska prioriteras i den mån som är möjligt (Tingsryd, 2009).

8.3.6 Uppvidinge

I Uppvidinge kommuns kostpolicy som antogs 2013 står det att ett av målen som man strävar efter, är att i så stor mån som möjligt köpa in rättvisemärkta, ekologiska och närproducerade varor. Det är däremot ekonomin som får styra hur pass möjligt detta är. De vill även eftersträva att det ska komma så många närproducerade anbud som möjligt vid de upphandlingar som görs. För att få de ekologiska målen har kommunen satt upp vissa procentsatser. 25 % av vikten som köps in ska vara ekologiskt. 25 % av vikten ska också vara närproducerad. Vid närproducerat har kommunen satt en gräns på 20 mil. Andel rättvisemärkt (fairtrade) ska vara 90 % gällande kaffe, the och drickchoklad (Uppvidinge 2013:2ff).

8.3.7 Växjö

Växjö kommun har antagit ett miljöprogram som riktar sig till 2030. Där visar de vilka ambitionerna och strategier kommunen har för att vara en ledande miljökommun. Under 2014 bestod inköpen i Växjö kommuns offentliga kök av 38,5 % ekologiskt och 16,5 % närproducerat (Växjö, 2015). Kommunens mål är att till år 2020 ska de totala inköpen bestå av minst 80 % ekologiskt/ närproducerad mat. Växjö kommun har också ett mål som riktar sig till invånarna i kommunen. Målet är att minst 25 % av konsumenternas inköp i handeln ska vara ekologiska/ närproducerade år 2020. Huvudansvaret för de uppsatta målen har kommunstyrelsen, de är de som ska se till att målen uppfylls (Växjö 2014:5ff).

8.3.8 Älmhult

I Älmhults kommun har det antagits en kostpolicy. Där är kvalitetsmål uppsatta kring hur inköp ska göras och tillagningen i de offentliga köken. Policyn säger att minst 30 % av inköpen ska vara ekologiska. Samtidigt som de eftersträvar närproducerad och säsongsanpassad mat i så stor utsträckning som möjligt. Kommunen har ett mål där de strävar efter 50 % ekologiskt men det finns inte någon tidsplan när detta mål ska vara uppfyllt, det är mer en strävan (Älmhult 2013:1).

Samtidigt är Älmhults kommun innovativa och har varit först i landet med att hitta nya upphandlingsvägar inom det offentliga. Kommunen har upphandlat en partner. Denna partner kommer att välja ut kött från olika lokala gårdar i närområdet, stå för inköp, slakt, förpackning och transport till de olika köken. Detta gör att kommunen får en närmare kontakt med de gårdarna som köttet kommer ifrån och får också en bättre insyn i hur livsmedlet behandlas ifrån jord till bord (Älmhult, 2014).

8.3.9 Region Kronoberg/ Landstinget

Upphandling av livsmedel till landstinget i Kronobergs län sker genom Region Kronoberg. Upphandlingen sker till alla kök och restauranger. Köken och restaurangerna bedrivs utifrån den offentliga verksamheten och är då skyldiga att förhålla sig till LOU, precis som kommunerna. Landstinget har ett miljöprogram som de också ska förhålla sig till. I miljöprogrammet finns det fyra stycken mål som är uppsatta och ska vara genomförda fram till 2018. Målen är att 60 % av de totala livsmedelskostnaderna ska bestå av ekologiska råvaror. De köken där maten lagas och i de restauranger där maten serveras ska

vara KRAV- certifierade. Det ska också alltid erbjudas en vegetarisk rätt i restaurangerna (Landstinget Kronoberg, 2013).

8.4 Enskilda konsumenter

Konsumenter har en väldigt stor påverkan på själva livsmedelskedjan, precis som handeln. De är konsumenterna som är sist i ledet och väljer vad det är de vill köpa och äta. Om de inte vill ha ekologiskt/konventionellt eller närproducerat behöver de inte heller köpa det. Somliga går efter priset, andra ursprung och somliga kvalitet. Många konsumenter idag har börjat tänka allt mer på hållbar mat och vad det är som är bra för miljön. Den hållbara maten kopplar de oftast ihop med ekologiskt eller närproducerat (KRAV, 2015a).

Det kommer också upp nya trender. Allt fler handlar sin mat via nätet eller matkassar som de sedan får hem till dörren. Samhället är hela tiden i förändring och öppnar upp nya möjligheter till ny försäljning utefter konsumenters önskemål (Svensk digitalhandel, 2015:6ff).

8.5 Analys av olika aktörers strategier och visioner

Det är positivt att det finns flera visioner och strategier kring livsmedlet i länet. Det visar på en vilja och intresse för maten och dess hantering. Det visar också på viljan att utvecklas och förändras. Många gånger kopplas hållbarhet in vilket underlättar för den kommande livsmedelsstrategin där hållbarheten är en grund. Samtidigt blir det också en stor utmaning med att få de offentliga verksamheterna att sträva åt samma håll. Det är många bra visioner och det finns många möten och diskussioner bakom dem. Men när de är olika kan bli svårt att få hela kedjan att dra åt samma håll. Några kommuner vill fokusera mestadels på ekologiska inköp, medan några andra föredrar det svenska och närproducerade. Den stora frågan är hur aktörerna på bästa sätt kan samverka för gemensamma mål. En och samma målbild krävs hos de olika aktörerna för att en möjlig strategi ska kunna tas fram (KKU, 2015:13).

I framtagandet av en gemensam livsmedelsstrategi kommer många olika aktörer ifrån länet att mötas. Aktörer med olika intressen och visioner om slutresultatet. Det kommer att krävas att de olika aktörerna kompromissar för att kunna få fram de bästa lösningarna (Westberg, 2005:70).

Aktörsamverkan är till för att ändra om vardagliga mönster och också få de inblandade att tänka om och tänka nytt. En del i nytänkandet är att beakta de andras varierande bakgrunder, för att på bästa sätt samspela och vidga perspektiven (Westberg, 2005:55). Om detta inte beaktas kan det lätt skapas konflikter och intresse motsättningar. Då finns det också en risk att arbetet stannar av och det kan vara svårt att arbeta vidare.

Primärproducenternas visioner handlar främst om att ha ett företagande som går runt. Utöver det finns det flertalet olika mål med deras verksamheter.

Något som skulle behövas komma in mer i primärproducenternas tank, är vad konsumenten efterfrågar (Varnauskas, 2015) och vad är det som kommer att sälja. Efterfrågan i dagsläget är väldigt mycket ekologiskt och närproducerat och även allt mer produkter ifrån växtriket.

Förädlingsindustrin arbetar, precis som primärproducenterna, för vinst och att deras företag ska fortgå. De har egna strategier som också kan skilja sig åt. Det viktiga är att primärproducenternas och förädlings visioner inte skiljer sig allt för mycket när det kommer till kvalitet och inriktning på produktionen (KKU, 2015:116). Det kan då vara svårt för primärproducenterna att sälja sitt kött eller svårt för förädlingen att hitta rätt producenter.

Även om man som handel eller restaurang ingår i en kedja finns det oftast möjligheter till att välja själv gällande inköp. Som ICA-handlare får man bestämma själv hur ens lokala sortiment ska se ut eller om man över huvud taget vill ha några specifika närproducerade varor (Jacobsson & Persson, 2015).

För konsumenterna krävs det en tydlighet. Oftast vet konsumenter vad de vill ha, men märkningen av varor kan ibland vara svår och otydlig (KKU, 2015:143). Att märka varor på ett tydligare sätt gör det enklare för konsumenterna att sedan göra ett mer medvetet val.

I de olika strategierna, inom den offentliga verksamheten, ser man hur pass olika aktörerna är. Det finns skilda förhoppningar kring hur deras livsmedelssatsningar ska se ut. Det finns mycket den offentliga verksamheten skulle kunna göra via sina inköp av varor som gynnade den lokala näringen. Totalt sett i Sverige, upphandlar de offentliga köken livsmedel för över 8,4 miljarder (2009) under ett års tid (KKU, 2015:122f). Det är mycket livsmedel som kommer in till de offentliga köken och restaurangerna. Om deras visioner hade kunnat gå åt samma håll och om det var en dialog dem emellan, skulle de kunna underlätta för den svenska och närproducerade maten. Men istället är

det idag mycket mat som importeras från länder runt om i världen och som inte gynnar den lokala livsmedelsbranschen.

De offentliga köken har krav på sig utifrån upphandlingar och budget. Krav som lika gärna skulle kunna vara riktade till närproducerade varor. Politisk vilja, både på kommunnivå och riksnivå skulle kunna gynna det närproducerade mer. Bara genom att ställa krav och omförhandla i de olika lagkraven som finns uppsatta idag (KKU, 2015:123).

En fråga man kan ställa sig är varför regeringen valde att sätt mål hos de offentliga köken angående ekologiskt och inte närproducerat. Här ser man en tydlig bild på hur stor kraft politiken har inom livsmedelsbranschen. Om samma bestämmelse hade gjorts kring närproducerat hade många av köken sett annorlunda ut genom sina inköp idag. Då hade också hade den svenska produktionen gynnats mer (KKU:124).

Idag finns det ett arbete med att förändra LOU där det svenska och närproducerade ska kunna komma i allt större fokus. Det kommer öppna möjligheten för nya upphandlingar. Däremot finns det inget satt datum för när det ska genomföras (Bucht, 2015).

I slutändan kan utvecklingen av livsmedelskedjan sammanfattas till att det är just governance, samverkan i alla led som krävs. Samverkan mellan leden för att deras visioner ska kunna uppnås. Det går inte att en primärproducent riktar in sitt livsmedel i en genre som varken förädling, handel eller konsument är intresserade av. Det är också svårt för en konsument att begära en vara som inte finns på marknaden. Däremot om det finns en god kommunikation i kedjan skulle primärproducenten kunna sälja in sin specifika vara eller konsumenten komma med önskemål och visa på efterfrågan. En bättre medvetenhet hos de olika aktörerna skulle behövas i kedjan. Även här spelar kontaktnätet en stor roll (Westberg 2005:80).

Det har visat sig att det finns ett stort intresse för just samverkan och olika typer av dialogprocesser hos livsmedelsaktörer runt om i landet, men tyvärr har det däremot inte fullföljts alla gånger eller varit svårt att fullfölja de nätverk som påbörjats (Bucht, 2015).

Det skadar inte heller med kompetensutveckling hos olika aktörer. Man kan aldrig ha för mycket kompetens om det område det man arbetar med. Det gäller då också att det finns en samverkan kring kompetens och rådgivning runt om i landet (KKU, 2015:154).

9 Tankar & slutsatser för framtida arbete

Här framförs mina egna tankar, som författare. Vilka möjligheter och svagheter som skulle kunna uppstå i det fortsatta arbetet med livsmedelsstrategin. Olika perspektiv som jag har mött som har fått mig att inse att livsmedelskedjan är komplex och att det finns många olika viljor. Jag resonerar även kring olika satsningar som jag tror skulle vara positivt för länets livsmedelskedjas framtid.

9.1 Livsmedelskedjan

Länet har inte alla förutsättningar för att kunna tillverka och producera all typ av livsmedel i den mängd som kanske är önskat. Att satsa på alla typer av livsmedel kanske inte är ett hållbart sätt heller. Fokus för den framtida livsmedelsstrategin bör läggas på de möjliga utvecklingsområdena och där det redan finns mycket kunskap. Det vill säga mjölk och kött men även vidare utveckling av ägg, kyckling, frukt och grönsaker.

Det vore bättre att ha ett bra samarbete mellan de län som har bättre tillgång på spannmål, grönsaker och frukt och som skulle kunna leverera de livsmedel som Kronobergs län inte har förutsättningar för. Exempelvis är både Skåne och Östergötland två län med goda spannmålstillgångar men mindre tillgång på kött och mjölk. Bra exempel för goda samarbetsmöjligheter.

Det är kanske de centrala delarna som kött och mjölk det ska läggas störst fokus på. Där finns det kunskap och det finns erfarenhet. Förhoppningsvis också vilja till att utvecklas. Men samtidigt får inte de andra grenarna inom primärnäringen glömmas bort.

Vid samarbete mellan olika läns livsmedelskedjor är det också viktigt att länen samverkar redan vid själva processen av livsmedelsstrategin. Jag märkte när Kalmar län presenterade sin strategi att det fanns

många komponenter som Kronoberg och Kalmar skulle kunna arbeta tillsammans med. Men någon dialog vid framtagandet av strategin har inte funnits länen emellan. Exempelvis skulle Kalmar starta en nationell matkonferens. Där är tanken att forskning ska presenteras vid ett flertal seminarium, och på så sätt arbeta med Sveriges livsmedelsfrågor. En arena för matkunskap. Precis ett sådant event håller Växjö kommun tillsammans med länsstyrelsen att skapa med Mat- mässan som äger rum varje år. Jag ser en konkurrenssituation i detta, då båda ligger nära intill varandra med bara någon veckas mellanrum. Vore det inte bättre att arbeta tillsammans?

Den stora satsningen som behövs i landet är förädling av det som produceras. Genom att gynna företagandet inom förädling i länet kan det både skapas jobbmöjligheter och öka antalet lokala varor på livsmedelsmarknaden. Förädlingen i länet idag är väldigt begränsad och det finns tydliga indikationer på att det behövs och att det också finns önskemål för mer lokal förädling i LRFs rapport kring livsmedelsproduktionen i Kronobergs län (2014).

Länet behöver arbeta med sin identitet på sina varor. Kunna visa upp att kött eller liknande är producerat i Kronoberg. Det saknas helt enkelt entreprenörer och aktörer som kan tänka sig sätta en identitet på det kött som slaktas och säljs i butik.

Det kommer vara viktigt att speciellt kommunerna och landstinget ser positivt på livsmedelsstrategin och är öppna för en anpassning och kanske en del förändringar i de beslut som redan har tagits. Det svåra kan bli att enas kring vad som anses vara det mest hållbara, utifrån de sociala, ekonomiska och ekologiska kriterierna. Det är många av kommunerna som idag riktar sig mer åt det ekologiska än det närproducerade. I dagsläget är det svårt att kunna erbjuda ett alternativ som både är ekologiskt och närproducerat i den utsträckning som önskas.

9.2 Governance och samverkan

I grund och botten känns det som att det kommande arbetet behöver grunda sig i god kommunikation och en vilja ifrån alla de olika aktörerna, för att kunna få en så pass hållbar livsmedelskedja som möjligt i länet. Det kommer behövas en plan för hur man ska få med alla aktörer i de olika dialogerna som kommer att hållas.

Arbetet kring livsmedelsstrategin som ska skrivas i vår har redan börjat. Men bara under de månaderna som jag har skrivit min uppsats och varit med i dialogerna och suttit i arbetsgruppen, har jag sett pro-

blematiken med samverkan. Jag har sett hur viktigt det är för olika parter att få sin vision och vilja igenom. Många har också haft svårt att ge efter lite för att kunna få igenom sina önskemål på ett annat område.

Det verkar också vara svårt att få med alla kommunerna i arbetet. I en inbjudan till en SWOTanalys var det till en början endast fyra av länets kommuner som var representerade. Det krävdes att arbetsgruppen till livsmedelsstrategin fick ringa runt och be de andra kommunerna att delta. Till slut var det ändå inte alla kommuner som närvarade.

En risk som jag har sett när jag har läst mycket rapporter och även varit på möten gällande livsmedelsstrategin är det fokus som ligger på Växjö kommun. Växjö kommun är visserligen den största kommunen invånarmässigt och sysselsättningsmässigt men de andra kommunerna får inte glömmas bort.

Det verkar som att det finns en attityd kring de samråd länsstyrelsen bjuder in till, att de endast är centrerade till Växjö och att de andra kommunerna därmed snabbt tappat intresse. Jag fick förklarat för mig, att de andra kommunerna nästan aldrig är med i olika dialoger som de bjuds in till. En kommentar jag blev ganska förvånad över, då detta borde vara viktiga frågor för kommunerna. Samtidigt borde det vara extra viktigt att få med sig alla kommunerna ifrån början i de projekt som länsstyrelsen ska driva igenom. Om länets kommuner inte känner sig engagerade ifrån start, hur ska man då få dem att vilja fortsätta arbeta och implementera en kommande livsmedelsstrategi? Detta blir en utmaning under arbetets gång, att få alla kommuner lika engagerade och villiga till att medverka under fler dialoger.

En annan aspekt som jag har uppmärksammat är tid och pengar. Detta är två aspekter som arbeten många gånger står inför. Det kan finnas förslag på olika lösningar, men då kommer alltid frågan upp kring vem det är som ska stå för kostnaderna och var man ska hitta tiden. Är det den största kommunen, invånarmässigt, som borde stå för den största kostnaden? Eller är det något som ska delas lika? Eller är det myndigheten länsstyrelsen som borde hitta pengar för finansiering utifrån landsbygdsprogram eller liknande? Det är svåra frågor eftersom det alltid finns budgetar att gå efter; Budgetar i vilka det inte alltid finns utrymme för stora förändringar och större oväntade satsningar. På så sätt är det lätt att en målkonflikt uppstår.

En annan sak jag tycker är en viktig roll som spelar in är kompetensen hos de människor som ska finnas med i de olika dialogerna. Hur pass sakkunniga dessa är om det gällande livsmedelsområdet, eller om

de mestadels är med för att hålla en god kontakt inför andra samarbeten. Det är stor risk att det är många tänkbara och viktiga aktörer som glöms bort när dialoger kring ett så pass stort ämne som livsmedelskedjan ska bedrivas. Istället bjuds det in kontakter som alltid bjuds in, men kanske inte har en så stor koppling till just livsmedel. Andra aktörer som egentligen är viktiga glöms då helt enkelt bort. Varför inte tänka helt nytt? Exempelvis skulle länets olika pizzerior eller gatukök få medverka på något sätt i en dialog. Vad skulle krävas för att de skulle satsa på ekologiska och närproducerade alternativ? Dessa kan vara viktiga aktörer som jag tror har många värdefulla åsikter att ta hänsyn till.

Även om det kostar tid och pengar att samverka på flera nivåer, där aktörer får komma med åsikter och förslag så är det ändå ett arbetssätt som man vinner på i längden. Ju fler gånger som de större statliga instanserna och kommunerna får med sig konsumenterna ifrån start så blir det också enklare att jobba åt samma håll i framtiden. Det skapas då en tillförlitlighet i relationen, och man gör något tillsammans.

Politiken kan göra så mycket för att underlätta. Allt ifrån när det gäller kontroller, samråd och beslut som ska tas. När man ansöker om tillstånd till vissa specifika verksamheter kan kommunerna underlätta för att beslut ska gå snabbare och också värna om de entreprenörer som vill satsa på livsmedelsnäringen.

Alla kommunerna i länet har redan/ eller håller på att arbeta fram egna visioner om hur man vill ha sina offentliga kök. Det är bland annat här som man behöver samverkan. En enighet runt om i länets kommuner för att aktörerna i Kronobergs läns livsmedelskedja ska kunna gå åt samma håll.

Under arbetets gång med uppsatsen, har jag varit med om flertalet situationer där jag har tänkt kring samråd och governance. Hur pass mycket det skulle förenkla om det fanns ett naturligt samarbete mellan myndigheter och organisationer, exempelvis. Precis som Westberg (2005:54) har nämnt i sin forskning kring samverkan i livsmedelskedjan, att det krävs att alla aktörerna drar sitt stå till stacken och hjälps åt. Jag har sett problematiken kring att få olika aktörer att ställa upp och mötas. Att få till samråd och arbeta fram förslag utifrån governance är inte det lättaste. Speciellt inte när det är kort tid till deadline, 6 april 2016. Då krävs det många gånger snabba beslut. Jag hoppas ändå, att när arbetet med livsmedelsstrategin är slut, att arbetsgruppen kan intyga att samråden och arbetet kring livsmedelsstrategin har gjorts utifrån samverkan och att slutresultatet kan visa på governance i flera olika led och samverkan på fler olika samhällsnivåer.

9.3 Möjliga lösningar

Det som har varit tydligt under arbetets gång är att det i dagsläget råder en avsaknad av mötesplatser, där de olika aktörerna kan interagera med varandra; Dela sina åsikter och erfarenheter. Mötesplatser där alla kan samlas och på så sätt också kunna arbeta för gemensamma mål. Många gånger finns det föreningar eller branschorganisationer som riktar sig till en viss typ av aktör. Det som saknas är något för hela livsmedelskedjan, exempelvis genom naturliga möteplatser förnätverkande.

Denna typ av mötesplats skulle också kunna förespråkas av en specifik anställd, t.ex. en livsmedelsföreträdare för länet som är spindeln i nätet. Det skulle vara en person som kan guida en aktör vidare utefter önskemål och samtidigt kunna knyta samman personer som hon eller han ser skulle kunna ha ett gott samarbete ihop. Helt enkelt en mötesplats där samverkan kan ske, faciliterad av en person som utgår ifrån hela livsmedelskedjan i hela länet. Personen ifråga behöver då vara neutral och inte fokusera enbart på någon kommun eller aktör. Hen behöver vara så öppen som möjligt för nya vägar och också kunna gå över länsgränserna för att hitta nya kontakter till Kronobergs livsmedelskedja.

Mötesplatser och nätverk är goda exempel på fungerande governance, t.ex. när olika aktörer, privata som offentliga, lyckas gå samman och utföra bra samarbeten dem emellan. Precis som Westberg (2005) skriver i sin forskning kring aktörerna i livsmedelskedjan är det ett nätverk och samarbete dem emellan som gör det möjligt för utveckling och ett bra arbete.

Alltmer informationsspridning till konsumenter är också viktigt för att kunna påverka den riktning som man vill att livsmedelsstrategin ska gå åt, det vill säga närproducerat. Detta kan ske genom att förklara fördelarna med närproducerat och inte ta en direkt ställning till ekologiskt eller konventionellt, eller att åka ut och informera på skolor och arbeta för att få allt bättre märkningar på produkter butik.

Kommunerna planerar idag sina visioner på var sitt håll, företagen utifrån sina krav och landstinget utifrån sina tankar och visioner. Det hade behövts att länet var mer enigt. Kanske att kommunerna diskuterade sina kostprogram tillsammans. Detta för att kunna göra en smartare upphandling och knyta flertalet lokala aktörer till sig. Desto fler man är desto större möjlighet till påverkan. Om flertalet av kommunerna i länet gick samman i vissa frågor tror jag också att allt fler pro-

ducenter skulle kunna se det som en säker kund, även olika förädlingsindustrier.

En sak som saknas för livsmedelsstrategin och inom de visionerna och strategierna är vem det är som är ansvarig och när målet ska vara uppfyllt. Också handlingsvägar kring hur man ska nå dit. Många av visionerna är förhoppningar, men frågan är om och när det kommer till handling? Denna avsaknad har jag även sett när jag har läst igenom andra livsmedelsstrategier. Det finns inga tydliga riktlinjer kring vem det är som bär det yttersta ansvaret och hur uppgifterna delas ut. Idag är det länsstyrelsen i Kronobergs län, LRF Sydost och Region Kronoberg som tagit initiativ till livsmedelsstrategin och bär det yttersta ansvaret för att den ska genomföras. När strategin sedan väl är framtagen är det extra viktigt att veta vem det är som bär ansvaret i själva förankrings- och genomförande processen. Lämnas den över till en annan organisation och att de första tre huvudaktörerna går åt sidan? Detta kommer bli en viktig del i arbetet. Det handlar om att ha tydliga ramar. Jag tror det kommer vara viktigt att få fram en så tydlig handlingsplan som möjligt, där också ansvarsområden är utdelade. Det blir då enklare att veta vad som ska göras och vem/vilka det är som har ansvar för att det faktiskt också genomförs.

Det gäller att marknadsföra sig på rätt sätt. Ett förslag skulle vara att analysera vilka delar som Kronobergs kopplas samman med. Det vill säga, vad finns det för några ”dragare” inom livsmedel i Kronobergs län? De områden som redan är kända, exempelvis skog, glas och möbler, det är där man skulle kunna bygga vidare på livsmedlet. Hur kan vi koppla samman vårt livsmedel ännu mer med Kronoberg. I och med att länet redan är känt inom vissa områden finns det en bra chans att vidareutveckla sig inom dessa områden och på så sätt få med livsmedel.

En viktig del i starten är att också sätta ord på vad närproducerat menas i länet. Vad är det vi ska förhålla oss efter? Är det 20 mil som Uppvidinge har som riktlinje eller är det endast råvaror från länet? En fråga som är viktig att ha koll på när olika dialogprocesser startas. Det gäller att ha tydliga riktlinjer ifrån start. Inte ändra med tidens gång då det kan ge ett oseriöst intryck.

Samverkan mellan de olika aktörerna är viktig i många led. Både gällande kommunikation och exempelvis transport. Det är inte ett hållbart tänk att köra lastbilar som går med ett fåtal varor. Bättre att försöka fylla upp dem så mycket som möjligt. Genom ett bra kontaktnät och någon som kan föra olika aktörer samman skulle exempelvis

kunna få två eller fler primärproducenter att planera in sina transporter tillsammans och att en lastbil fylls istället för att det går två halvfulla.

Efter att undersökt länet och dess livsmedelskedja och även studerat ett antal strategier som finns tillsatta i länet, har jag insett att det finns mycket att jobba på samtidigt som det finns mycket möjligheter.

Jag tror det finns stora möjligheter till att lyckas att få till en lokal, hållbar livsmedelsstrategi för länet. En strategi som ska kunna vara genomförbar och inte bara bli ett dokument som aldrig kommer till handling. Det viktigaste är att det finns aktörer som har viljan och också tror på att länet tillsammans kan lyckas att åstadkomma något bra. Det finns förutsättningar för alla grenar inom livsmedelskedjan i länet. Kanske inte alla produktionsinriktningar lika mycket och alla kommuner kanske inte har tillräckligt invånarantal för att utveckla sin handel och restaurang näring allt för mycket. Däremot kan alla göra något. Svagheter ligger i att det är ett nytt projekt, vilket kan skapa osäkerhet. Vem det är som sitter på det yttersta ansvaret? Vem är det som kommer att bidra med de pengar som krävs för att bygga upp en hållbar livsmedelskedja? Och kommer alla aktörer som krävs att vara så pass intresserade och hitta den tiden som krävs för att detta ska bli bra? Det blir många frågor men som förhoppningsvis kan finnas med i framtida dialoger under arbetets gång. Frågor som kan kännas obekväma men som är viktiga att de för fram.

Det framtida arbetet blir bl.a. att genomföra fler dialoger med olika aktörer ifrån livsmedelskedjan. Arbetet framöver kommer behöva rikta sig till att hitta tydliga effektmål som vi vill arbeta efter, utefter vad syftet med livsmedelsstrategin säger. Därefter ta fram åtgärder för att nå dessa effektmål och också bestämma vilka som är ansvariga för vad. Förhoppningsvis finns det en ny livsmedelsstrategi för Kronobergs län att studera i april månad 2016. Det finns i alla fall stora möjligheter till att vi ska få fram en bra livsmedelsstrategi. Speciellt när vi nu vet livsmedelsförutsättningarna som finns i länet och vilka prövningar vi kan tänkas stå inför.

10 Slutsats

Efter att undersökt länet och dess livsmedelskedja och även studerat ett antal strategier som finns tillsatta i länet, har jag insett att det finns mycket att arbeta med samtidigt som det finns mycket möjligheter. Möjligheter till att lyckas att få till en bra livsmedelsstrategi med allt från utveckling, marknadsföring och till sysselsättning. En strategi som ska kunna vara genomförbar och inte bara bli ett dokument som aldrig kommer till handling.

Det viktigaste är att det finns aktörer som har viljan och också tror på att länet tillsammans kan lyckas att åstadkomma något bra.

Det finns förutsättningar för alla grenar inom livsmedelskedjan i länet. Kanske inte alla produktionsinriktningar lika mycket och alla kommuner kanske inte har tillräckligt invånarantal för att utveckla sin handel och restaurang näring allt för mycket. Däremot kan alla göra något. Sedan gäller det att fokusera på det vi kan och är bra på. Både geografiskt och kunskapsmässigt är det mjölk- och köttföretagande som är det stora i länet. Se till att dessa aktörer kommer på fötter så blir det sedan enklare att gå vidare och utveckla och hjälpa allt fler inriktningar inom näringen.

Svagheter ligger i att det är ett nytt projekt, vilket kan skapa osäkerhet. Vem det är som sitter på det yttersta ansvaret? Vem är det som kommer att bidra med de pengar som krävs för att bygga upp en hållbar livsmedelskedja? Och kommer alla aktörer som krävs att vara så pass intresserade och hitta den tiden som krävs för att detta ska bli bra? Det blir många frågor men som förhoppningsvis kan finnas med i framtida dialoger under arbetets gång. Frågor som kan kännas obekväma men som är viktiga att de förs fram.

En annan viktig del blir att knyta ihop säcken. Se till att det som bestäms i strategin också arbetas för och att det också märks i livsmedelskedjan i länet. Just det att länsstyrelsen, LRF Sydost och Region

Kronoberg går ihop och visar att de vill göra något för livsmedelsnäringen och visar aktörerna att en utveckling sker i länet, är bland det viktigaste. Det ger en indikation att myndigheter och organisationerna tror på branschen.

I detta arbete när jag har arbetat med bakgrunden har det kommit fram att aktörer vill se allt fler projekt, fler satsningar gällande kunskapsspridning och mötesplatser. Samtidigt som detta många gånger redan finns, men att det då inte syns utåt för allmänheten. Marknadsföringen och utvärderingar av projekt har inte varit tillräckligt tydliga.

Det gäller också att arbeta tillsammans. Se länet som en helhet och inte fokusera alla projekt kring Växjö. De andra kommunerna måste också få känna sig delaktiga i de livsmedelsprojekt och satsningar som görs. Om hela kedjan skulle arbeta mer tillsammans tror jag att de största resultaten skulle nås.

Det framtida arbetet blir att sätta sig in i den SWOTanalys som varit och genomföra fler dialoger med olika aktörer ifrån livsmedelskedjan. Arbetet framöver kommer behöva rikta sig till att hitta tydliga effektmål som länet vill arbeta efter. Därefter ta fram åtgärder för att nå dessa effektmål och också bestämma vilka som är ansvariga för vad. Förhoppningsvis finns det en ny livsmedelsstrategi för Kronobergs län att studera i april månad 2016.

Referenser

Litteratur/ rapporter/ offentliga utredningar

- Altner, Kristina. 2007. *Centraliserad decentralisering?* Lunds Universitet, Statsvetenskapliga institutionen
- Bryman, Alan 2002. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Dimanche, 2015. *Matvision 2020*. Växjö. 4/3- 2015
- Ehn, Billy & Klein, Barbro 1994. *Från erfarenhet till text: om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Stockholm: Carlsson
- Forsström, Elvira & Jönsson, Maria. 2015. Regionala livsmedelsstrategier. KSLA- Kungliga skogs och lantbruksakademin, Stockholm.
- Graf Morin, Camilla & Dahlström, Linda 2008. *Upphandlingsreglerna: en introduktion*. Stockholm: Konkurrensverket
- Hedlund, Gun & Montin, Stig (red.) 2009. *Governance på Svenska*. Stockholm: Santérus Academic Press Sweden
- Jonasson, Lars & Persson, Sören. 2014. *Möjligheterna för livsmedelsproduktion i Kronobergs län 2030*. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)
- Jordbruksverket, 2010. *Hållbar konsumtion av jordbruksvaror*. Rapport 2010:19. Jönköping
- Jordbruksverket, 2012a. *Marknadsöversikt- livsmedelsindustrin*. Rapport 2012:42. Jordbruksverket, Jönköping
- Jordbruksverket 2012b. *Kraven kostar- Jordbruksföretagarnas administrativa kostnader för myndigheter- och branschkrav*. Kortversion av rapport 2012:31. Jönköping
- Jordbruksverket, 2013. *Antal sysselsatta per län 1999-2013*. Jordbruksverkets statistikdatabas. Statistikenheten. Jönköping.
- KKU2015. *Attraktiv, innovativ och hållbar: strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring: slutbetänkande*. Konkurrenskraftsutredningen. Stockholm: Fritze
- Kumm, Karl- Ivar 2010. *Hur ser framtiden ut för den svenske bonden?* Johansson, Birgitta (red.) Jordbruk som håller i längden. Stockholm: Formas. Sid. 77- 90.

- Landstinget Kronoberg, 2013. *Miljöprogram 2014-2018 i Landstinget Kronoberg*.
- Lessebo, 2010. *Kostpolicy för Lessebo kommun*. Antagen av fullmäktige 1/11-2010 § 77. Lessebo kommun.
- Ljungby, 2015. *Budget 2015. Plan 2016-2017*. Ljungby kommun. Fastställd av kommunfullmäktige.
- Länsstyrelsen Södermanland, 2013. *Stolt mat i Sörmland*. (2013). Nyköping: Länsstyrelsen Södermanland. Rapporter 2013:20.
- Lööv, Helena et al. 2013. *En hållbar köttkonsumtion*. Jordbruksverket. Jönköping.
- Nordström Källström, Helena 2003. *Inget uthålligt lantbruk utan bönder som trivs*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Olofsson, Karin, Gullstrand, Joakim & Karantiniis, Kostas. 2011. Konkurrenskraft och makt i den svenska livsmedelskedjan. Agrifood. Workingpaper 2011:1.
- Regeringen, 2006. *Ekologisk produktion och konsumtion- Mål och inriktning till 2010*. Regeringens Skrivelse 2005/06:88. Stockholm.
- Regeringen, 2014. *Budgetpropositionen för 2015. Utgiftsområde 23: Areella näringar, landsbygd och livsmedel*. Prop. 2014/15:1. Publicerad 23 oktober 2014. Stockholm
- Region Kronoberg, 2014. *Länsbeskrivning 2014 Kronobergs län*. Rapport.
- Rydmer, Lotta (2014). *Inspel till en svensk livsmedelsstrategi* [Elektronisk resurs]. Uppsala: *Framtidens lantbruk - djur, växter och markanvändning*. Sveriges lantbruksuniversitet
- SCB. 2014. *Jordbruksstatistik årsbok 2014 med data om livsmedel*. Stockholm. SCB
- SCB, 2015a. *Kommunarealer den 1 januari 2015 (km²)*. Statistiska Centralbyrån. 2015-02-25. Stockholm
- SLU, 2015. *Skogsdata: Sveriges officiella statistik*. (2015). Umeå: Institutionen för skoglig resurshushållning, SLU.
- Snecker, Linda. 2007. *Ansvarsfördelning i kommunal samverkan: En analys med fokus kring ansvar i fjärde Storstadsregionen*. Linköping Universitet: Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling.
- Svensk digitalhandel, 2015. *Digital mathandel 2015- En rapport om livsmedelsförsäljningen på nätet*. Svensk digital handel
- Teorell, Jan & Svensson, Torsten (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Tingsryd, 2009. *Policy och mål*. Tingsryds kommun. Antagen av kommunfullmäktige 28/5- 2009.
- Unell, Maria. 2013. *Mat och klimat i Kronobergs län*. Miljöresurslinné. Växjö
- Uppvidinge, 2013. *Kostpolicy för Uppvidinge kommun- Barn, ungdomar, personer med funktionsnedsättning och äldre inom kommunal verksamhet*. Antagen av kommunfullmäktige 29/10- 2013
- Växjö, 2014. *Miljöprogram för Växjö kommun*. Antaget av kommunfullmäktige 17/6- 2014.

- Westberg, Lotten 2005. Aktörssamverkan i praktiken: om lärande och makt i samverkansprocesser mellan aktörer i livsmedelssystemet. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet, 2005
- Wilhelmson, Lena & Döös, Marianne (2012). *Dialogkompetens för utveckling i arbetsliv och samhälle*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Älmhult, 2013. *Kostpolicy för Älmhults kommun*. Kostenheten. Antagen av kommunfullmäktige 30/9- 2013. § 77- Dnr: 2012/202 195.
- Älmhult, 2014. *Älmhult först i landet med unik livsmedelsupphandling- låter upphandlad partner hitta rätt kött till kommunens kök*. Pressmeddelande Älmhults kommun 30/9-2014

Internet

- Alvesta, 2012. *Kostpolicy*. [internet]
<http://www.alvesta.se/contentassets/1dbb65ebc9324fda950d501788cf0408/kostpolicy-nbu-alvesta-kommun-120514.pdf> (Hämtad 29/11- 2015 15:50)
- Alvesta, 2015. *Ekologisk mat*. [Internet] <http://www.alvesta.se/Bostad--Miljo/Miljo/Ekologisk-mat/> (Hämtad 15/10-2015 10:02)
- FN, 2012. *FN & Hållbar utveckling*. [internet] <http://www.fn.se/hallbarutveckling> (Hämtad 29/10- 2015 11:42)
- ICA, 2015. *Därför älskar vi lokalproducerad mat*. [Internet]
<http://www.ica.se/butiker/kvantum/markaryd/ica-kvantum-markaryd-2258/sortiment/lokalproducerat/> (Hämtad 28/10- 2015 11:51).
- Jordbruksverket, 2011. *Skörd för ekologiskt och konventionell odling 2011*. [internet]
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.6160f287138226df0f180001200/1370040540965/JO16SM1202.pdf>
- Jordbruksverket, 2014. *Ekologiskt odlad jordbruksmark i hektar efter län/rikt. År 2009-2014*. [internet]
<http://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/Jordbruksverkets%20statistikdatabas%20Ekologisk%20produktion%20Ekologisk%20odlad%20jordbruksmark/JO0104C2.px/table/tableViewLayout1/?rxid=5adf4929-f548-4f27-9bc9-78e127837625> (Hämtad 22/10- 2015 15:23)
- KRAV, 2015a. *Ekologiskt och närproducerat*. [internet]
<http://www.krav.se/ekologiskt-och-narproducerat> (Hämtad 3/11- 2015 09:32)
- KRAV, 2015b. *Vad krävs- restaurang*. [internet] <http://www.krav.se/vad-kravs-restaurang> (Hämtad 23/11- 2015 11:27)
- Livsmedelsverket. 2015a. *Fakta om offentliga måltider*. [internet]
<http://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/om-offentliga-maltider/fakta-om-offentliga-maltider/> (Hämtad 18/11- 2015 10:08)
- Livsmedelsverket, 2015b. *Säker mat i offentliga kök*. [internet]
<http://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/om-offentliga-maltider/saker-mat-i-offentliga-kok/> (Hämtad 17/10- 12:13)
- Ljungby, 2014. *Rekodökning av Fairtrade- produkter*. Pressmeddelande Ljungby kommun 11/6- 2014. [Internet]

- <http://www.ljungby.se/Pressmeddelande-arkiv/Arkiverade-pressmeddelanden/2014/Ljungby-kommun-gor-skillnad/> (Hämtad 14/10- 2014 10:49)
- Länsstyrelsen, 2015a. *Fakta om Kronobergs län*. [Internet] <http://www.lansstyrelsen.se/kronoberg/Sv/om-lansstyrelsen/om-lanet/Pages/index.aspx> (Hämtad 2/10- 2015 10:37)
- Länsstyrelsen, 2015b. *Hur skapar vi matens Almedalen?* [internet] <http://www.lansstyrelsen.se/kronoberg/Sv/om-lansstyrelsen/landshovding-och-lansledning/strategiska-samtal/2014/Pages/hur-skapar-vi-matens-almedalen.aspx?keyword=mat> (Hämtad 2/10- 2015 11:34)
- Markaryd, 2013. *Kostpolicy Markaryds kommun*. Fastställd av kommunfullmäktige 24/9- 2013. [Internet] http://www.markaryd.se/sites/default/files/dokument/forfattningssamling/Kostpolicy_Kf.pdf (Hämtad 14/10- 2015 09:23)
- Matsmåland, 2015a. *Matlandethuvudstad*. [internet] <http://www.matsmaland.se/matlandethuvudstad2015/> (Hämtad 2/10- 2015 10:53)
- Matsmåland, 2015b. *Nya rekord för Sveriges viktigaste matevent*. [internet] <http://www.matsmaland.se/nya-rekord-for-sveriges-viktigaste-matevent/> (Hämtad 2/10- 2015 11:03)
- NE, 2015. *Strategi*. [internet] <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/strategi> (Hämtad 10/11- 2015 14:44)
- NE, 2016. *Samverkan*. [internet] <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/samverkan> (Hämtad 4/1-2016 13:54)
- OECD. 2014. Executive summary and key findings from the 2015-2024 edition. [internet] <http://www.agri-outlook.org/executivesummary/#d.en.348605> (Hämtad 29/11-2015 14:40)
- Regeringen, 2015. *Startskottet för att ta fram en svensk livsmedelsstrategi*. Regeringskansliet. Stockholm. Publicerat 25/3- 2015. [internet] <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/03/startskott-for-att-ta-fram-en-livsmedelsstrategi/> (Hämtad 9/10-2014 12:04)
- Regionförbundet Kalmar. 2015. *Livsmedelsstrategi för Kalmar län 2016-2025. Sammanfattning*. [internet] <http://www.rfkl.se/sv/Verksamheter/Naringsliv-Tillvaxt/Livsmedelsstrategi/Nyheter/Vaxande-varde---livsmedelsstrategi-for-Kalmar-lan-2016---2025/> (Hämtad 28/10- 2015 14:09)
- Region Kronoberg. 2013. *Befolkningsprognos Kronobergs län 2012-2033. Kortrapport 2013:1*. [internet] <http://www.regionkronoberg.se/globalassets/om-region-kronoberg/fakta-och-statistik/befolkningsprognos-kronobergs-lan-2012-2033.pdf> (Hämtad 18/11- 2015 09:30)
- SCB, 2015b. *Folkmängd i riket, län och kommuner efter kön och ålder 31 december 2014*. Statistiska centralbyrån [internet] <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Helarsstatistik---Kommun-lan-och-riket/159277/> (Hämtad 5/10-2015 13:19)
- SCB, 2015c. *30 största yrkena*. [internet] <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Sysselsattning-forvarvsarbete-och->

arbetstider/Yrkesregistret-med-yrkesstatistik/59064/59071/133973/ (Hämtad 27/10-2015 11:27).

Växjö, 2015. *Kök och ekologisk mat*. [Internet] <http://www.vaxjo.se/-/Invanare/Miljo--klimat/Konsumtion-och-avfall/Kok-och-ekologisk-mat/> (Hämtad 17/10- 2015 13:55)

Personliga möten/ konferens

Jacobsson Dan & Persson Sören. 2015. *Möjligheter och marknadsvärde med svenska livsmedlet i ICA satsning på svenska råvaror*. Mötesplats kring svensk råvara. Kalmar 23/9- 2015.

Möte 1, 2015. *Arbetsgruppsmöte- livsmedelsstrategi*. 7/10-2012. Länsstyrelsen- Landsbygdsenheten. Växjö. Närvarande ifrån länsstyrelsen, LRF Sydost och Region Kronoberg.

Möte 2, 2015. *Arbetsgruppsmöte- livsmedelsstrategi*. 17/11- 2015. Länsstyrelsen- Landsbygdsenheten. Växjö. Närvarande ifrån länsstyrelsen, LRF Sydost och Region Kronoberg.

SWOT, 2015. *Livsmedelsstrategi Kronoberg- SWOT*. 1/12- 2015. Residenset Växjö. Anordnades av länsstyrelsen i Kronobergslän, Regionförbundet Kronoberg & LRF Sydost. Olika aktörer ifrån livsmedelskedjan var inbjudna.

Varnauskas, Maria. 2015. *Omvärdspaning, och möjligheter för svensk livsmedelsindustri*. Mötesplats kring svensk råvara. Kalmar 23/9- 2015.

Bilaga 1

Kronobergs läns livsmedelsstrategi- Tänkbara syfte och mål

Förslag på Syfte för livsmedelsstrategin i Kronobergs län:

Vi vill ta till vara på landsbygdens och stadens möjligheter och få en hållbar tillväxt i hela livsmedelskedjan, från primärproduktion till konsument. I detta ingår att förena en hållbar utveckling med ekonomisk tillväxt som skapar förutsättningar för fler jobb och framtidstro på landsbygden men också ökar matproduktionen i länet. Vi tänker också främja en grön tillväxt och möjligheterna för en ekologisk produktion och konsumtion.

Med erfarenheter ur bl.a. konkurrenskraftsutredningen vill vi stärka och effektivisera jordbruksnäringens utveckling, men också stärka utvecklingen av varumärken och export av livsmedel. Vi menar att rådgivning, information och finansiellt stöd kan göra att fler svenska företag kan ta steget ut på världsmarknaden, exportera sina produkter och därmed kunna anställa fler. Det är också viktigt att utveckla områden inom besöksnäringen med koppling till mat, jakt och fisketurism men också utveckling av nya produkter, måltidsupplevelser och internationell marknadsföring.

Vi vill stödja konsumenternas efterfrågan på lokal och ekologisk mat men också ge stöd till offentliga aktörer och deras arbete med offentlig upphandling för att kunna erbjuda offentliga måltider av en god kvalitet. I detta sammanhang vill vi öka möjligheterna för den offentliga sektorn att upphandla inte bara ekologiska, utan även närproducerade livsmedel. Det är angeläget att lokala producenter får en rimlig chans att delta i den offentliga upphandlingen av livsmedel.

Det är också viktigt att maten är säker och att konsumenterna ska kunna känna sig säkra på att den information man får om livsmedel är korrekt, såväl i butik som på restaurang. Det ska vara enkelt att göra medvetna val. Den offentliga livsmedelskontrollen har därför en viktig roll för såväl producenter och konsumenter och ska vara effektiv och likvärdig i hela länet.

Målet är att i Kronobergs län öka: (mätbara mål behövs)

- Livsmedelsproduktionen – produktionsvärde - pris
- Sysselsättningen inom området – hela kedjan
- En hållbar tillväxt inom livsmedelsproduktionen – kvalitativt?

- Andelen närproducerade och ekologiska livsmedel i den offentliga måltiden – det ekologiska mäts
- En god uppföljning av livsmedelssäkerheten – livsmedelstillsyn – grundläggande förutsättning?

Målgrupp:

Beslutsfattare och tjänstemän i organisationer, kommuner och myndigheter, men också gynna (näringslivet inom de berörda branscherna och lantbruket i synnerhet).

Avgränsning:

Det som berör livsmedelskedjan, från primärproduktion till konsument i Kronobergs län.